

כריתות פרק שלישי אמרו לו

(כריתות יא, ב)

משנה:

אמרו לו "אכלת חלב" - מביא חטאת (מפרש בגמרא);
עד אומר "אכל" ועד אומר "לא אכל", אשה אומרת "אכל" ואשה
אומרת "לא אכל" - מביא אשם תלוי;
עד אומר "אכל" והוא אומר "לא אכלתי" - פטור;
שנים אומרים "אכל" והוא אומר "לא אכלתי" - רבי מאיר מחייב;
אמר רבי מאיר: אם הביא אשה שנים לידי מיתה חמורה (כגון אם העידו בו
שהרג את הנפש), לא יביא אשה לידי קרבן הקל?
אמרו לו: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי - פטור (אם היה רוצה לפטור
עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור)!
אכל חלב וחלב בהעלם אחת - אינו חייב אלא אחת;
אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת - חייב על כל אחת ואחת;
זה חומר במינין הרבה ממין אחד;
וחומר במין אחד ממין הרבה: שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל
כחצי זית אחר בהעלם אחת ממין אחד - חייב, משני מינין -
פטור.

תוספות כריתות דף יב, א ד"ה או דלמא טעמייהו דרבנן משום מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי וכו'.
משמע לפוס' ריהטא שהוא נאמן מטעם מיגו, שיכול לומר במקום עדים הוא: דיש עדים שאכל והוא
אמר "לא אכלתי" וא"כ מהימנא ליה במקום עדים מכח מיגו - ואמרין בב"מ [דף פא:] מיגו במקום
עדים לא אמרין, גבי ההיא דלא תיזיל באורחא דנהר פקוד זיל באורחא דנרש;
ותו: אין זה מיגו, דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמרין [קדושין דף נ.] גבי ההיא הבא מן החלון
והביא לו מן הדלוסקמא, אף על פי שאומר בעל הבית לא היה בלבי מזה אלא מזה בעל הבית כו'
דדברים שבלב אינן דברים, והתם מוכח ליה, ופריך: ודלמא למיפטר נפשיה מקרבן קאמר? ומשני:
דאם כן הוה אמר "מזיד הייתי"; ופריך: והא לא משוי איניש נפשיה רשיעא?
לכך יש לומר דהא דנאמן הכא - דמיתריץ דיבוריה: דאיכא למימר 'הא דאמר "לא אכלתי" רוצה לומר
"לא אכלתי שוגג אלא מזיד", והכי פירושו: מיגו דאי בעי אמר "מזיד הייתי" פטור - השתא נמי מה
שאמר "לא אכלתי" - כך רצה לומר, והכי מתרצין מילתיה, דבהכי היה דעתו;
ואף על גב דלא משוי איניש נפשיה רשיעא, כדאמר [סנהדרין דף ט:] גבי "פלוגי רבעני" דאינו נאמן
משום דאין אדם משים עצמו רשע - היינו ליפסל נפשיה לא מהימן, אבל אי אמר "מזיד אכלתי חלב"
- מהימן, דאומר מתכוין לטובה: שאינו רוצה להביא חולין בעזרה.
ואי תימא ונישייליה אם היה דעתו לכך?!

ויש לומר דאפילו הדר אמר הכי "לא אכלתי שוגג אלא מזיד" כיון שלא אמר כך באותה שעה - מחייב
רבי מאיר,
והכי איתא בתורת כהנים: אומר רבי מאיר: אם בתחלה אומר "מזיד הייתי" - שומעין לו, אבל אם
היה דן עמהם כל היום, שאומר "לא אכלתי" ולא אמר יותר, ואפילו אומר אח"כ "לא אכלתי שוגג
אלא מזיד" - חייב.
ואי תימא היאך מחייב רבי מאיר, והאמר "לא אכלתי", ובעל כרחו לא יביא חטאת, כדאמר בבא
קמא [דף מ.] 'חייבי חטאות אין ממשכנין אותן'!
- ויש לומר דהתם מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה, אבל האי - ניחא ליה בכפרה, אלא שהוא
סבור להיות פטור - ממשכנין אותו.

גמרא:

קתני 'אמרו לו אכלת חלב מביא חטאת'; 'אמרו' כמה הויין? -
תריין, והוא - מה אמר להון? אלימא דשתיק ולא קמכחיש להו, אלא
על שתיקה דתריין הוא דמביא חטאת, על שתיקה דחד - לא;
אימא מציעתא: 'עד אומר "אכל" והוא אומר "לא אכלתי" - פטור'
- טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק מיחייב, וכל שכן תרי!
אלא דקמכחיש להו; ומני? - רבי מאיר היא, דאמר (אם הביא אשה שנים כו',
[כלומר:]) הכחשה דבי תרי לאו הכחשה היא; אבל לרבנן - פטור;
ומאי קמשמע לן? : מסיפא שמעת מינה (דקתני שנים אומרים אכל כו')?
הא קמשמע לן (הכי קאמר סיפא): דבר זה (ששנינו למעלה אמרו לו "אכלת כו' מביא
חטאת" - לאו דברי הכל היא אלא) מחלוקת רבי מאיר ורבנן, (שרבי מאיר אומר אם
הביא אשה שנים כו' וחכמים אומרים כו', וסיפא מפרש לרישא) והוא - דקמכחיש להו.

איכא דאמרי (הכי פריך הש"ס): 'אמרו לו' - נמי חד קרי ליה, דתנן
 [יבמות פ"י מ"א]: 'האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה "מת
 בעליך", ונישאת, ואחר כך בא בעלה - תצא מזה ומזה', דקיימא
 לן דאפילו בחד, - ממאי - מדקתני סיפא 'נישאת שלא ברשות -
 מותרת לחזור לו' (לראשון, ועל פי עדים: שאמרו לה שנים "מת בעליך", ולפיכך מותרת לראשון,
 שהרי אנוסה היא: ששנים אמרו לה, דאונס - בישראל שרי) מאי 'שלא ברשות' = שלא
 ברשות בית דין ועל פי עדים; מכלל דרישא (דקתני תצא מזה ומזה = שנשאת)
 ברשות בית דין ובעד אחד (דהוה לה למידק יפה אם מת, דהאי דשריוה רבנן לאנסובי על פי
 עד אחד - משום דדייקא ומנסבא: דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה: דתצא מזה ומזה - הקלת עליה
 בתחלתה, כדאמר במסכת יבמות (דף פח.); ואמטו להכי נשאת על פי עד אחד; והיא גופה לא דייקא, ואישתכח
 דלא מת - תצא מזה ומזה, כדאמרינן במסכת סוטה (דף כז.): 'ונטמאה' ו'ונטמאה' שני פעמים: אחד לבעל ואחד
 לבעל! אלמא גבי עד אחד קתני 'אמרו', והכא נמי, דקתני 'אמרו
 לו' - משמע אפילו עד אחד;
 והוא מאי קאמר? אלימא דקא מכחיש ליה - מי מייתי? והא קתני
 מציעתא: 'עד אחד אומר "אכל" והוא אומר "לא אכלתי" - פטור'!
 אלא דשתיק! ממציעתא שמע מינה, דקתני: 'עד אחד אומר "אכל"
 והוא אומר "לא אכלתי" - פטור]; טעמא - דקא מכחיש ליה, אבל שתק
 מישתק - חייב!
 לעולם דלא מכחיש ליה, והכי קתני (מתניתין): 'אמרו לו "אכלת
 חלב" - מביא חטאת; במה דברים אמורים? - דשתיק, אבל מכחיש
 ליה (כגון: עד אומר "אכל" והוא אומר "לא אכלתי") - פטור.

ומדאורייתא מנלן דלא מכחיש ליה דחייב?
 דתנו רבנן: (ויקרא ד, פסוקים כג, כח) 'או הודע אליו חטאתו': (הודע אליו משמע מעצמו)
 ולא שיודיעוהו אחרים;
 יכול אפילו אין מכחישן?
 תלמוד לומר: 'או הודע אליו' מכל מקום;
 במאי עסקינן? אלימא בתרין, תרין ואין מכחישן קרא בעי?

(כריתות יב, א)
 אלא לאו בחד, וקתני כי אין מכחישן מהימן!
 שמע מינה.

אמר רבי מאיר: קל וחומר [אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה, לא
 יביאוהו לידי קרבן הקל?
 אמרו לו: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי - פטור];
 איבעיא להו: מאי טעמא דרבנן? משום דאדם נאמן על עצמו יותר
 ממאה איש (בדברים שיש בהם כפרה לא מימנע לאיתויי חטאת להתכפר נגד קונו)? או דלמא
 משום דאמרינן מיגו: דאי בעי אמר (אם היה רוצה לשקר יכול לומר) 'מזיד
 הייתי' פטור (ומה שאמרתי 'לא אכלתי' = 'לא אכלתי שוגג אלא מזיד'), כי אמר נמי
 'לא אכלתי' מהימן ופטור?
 ומאי נפקא מינה?
 למיפשט מינה לטומאה (כגון אמרו לו "נטמאת ומיד באת למקדש"): דאי אמרת
 טעמיהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש, לא
 שנא טומאה חדשה ולא שנא טומאה ישנה ("אתמול נטמאת והיום נכנסת"); ואי
 אמרת טעמיהו דרבנן משום דאמר מיגו היא, פטרי ליה רבנן
 מטומאה ישנה, אבל מטומאה חדשה מחייב: מאי טעמא טומאה ישנה?
 - מיגו דאי בעי אמר "טבלתי" - פטור, כי אמר נמי "לא נטמאתי"
 פטור, דאיכא למימר: מאי 'לא נטמאתי' דקאמר? = 'לא עמדתי
 בטומאתי אלא טבלתי', אבל טומאה חדשה - מחייב, מאי טעמא? -
 דכי אמר נמי 'טבלתי' - מחייב, דאמרו ליה עדים 'השתא נטמאת';
 (טומאה חדשה ליכא משום מיגו: ד'טבלתי' ליכא למימר, דהאמרו לו "בשעת טומאה נכנסת, ואי נמי טבלת -
 לא העריב שמעך" וטבול יום הנכנס למקדש בשוגג חייב חטאת, כדאמר במנחות ב'הקומץ רבה' (דף כז.);
 'מחוטר כיפורים שנכנס למקדש חייב חטאת ואין צריך לומר טבול יום', וליכא למימר נמי 'מזיד', דבעינן
 דליתרץ דיבוריה, ואי הוה אמר להו 'לא נכנסתי' - הוה מתרץ דיבוריה 'לא נכנסתי שוגג אלא מזיד', אבל כיון
 דאמר להו "לא נטמאתי", כי אמר נמי "לא נטמאתי שוגג אלא מזיד" - לא מיפטר מקרבן, דטומאה לא איכפת
 לן אי שוגג אי מזיד הוה, דביאת מקדש הואי שוגג [לא הבנתי מדוע; אולי 'כשוגג'? ואולי 'דביאת מקדש
 הוי שוגג' למחוק?]).

מאי ?

תא שמע: 'אמר לו עד אחד "נטמאת" (ובאת למקדש)', והוא אומר "לא נטמאתי" - פטור (כדאמר לקמן: והתודה נוקרא ה[ה]: מודה בדבר - חייב, שאינו מודה בדבר - פטור);

יכול אפילו שנים?

אמר רבי מאיר: קל וחומר: אם הביאوهו שנים למיתה חמורה, לא יביאوهו לידי קרבן הקל?

וחכמים אומרים: אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש' - שמע מינה טעמיהו דרבנן משום דאמרי אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש! אמר רבי אמי: לעולם טעמא דרבנן משום דאמרינן מיגו (ובטומאה ישנה הוא דפליגי), והכי קתני: 'מתוך שאם רצה לומר "לא עמדתי בטומאתי" - פטור, הילכך אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש'.

אי הכי (גבי טומאה בהא פליגי: דרבי מאיר לית ליה מיגו, ורבנן אית להו מיגו) - היינו 'חלב' (דמתניתין, ותרתי למה לי)?

מהו דתימא "אכלתי חלב" (אית להו לרבנן מיגו משום) קמתריץ דבוריה "לא אכלתי שוגג אלא מזיד", אבל "נטמאת" והוא אומר "לא נטמאתי" (דליכא למימר 'לא נטמאתי שוגג אלא מזיד') אימא לא קמתריץ דבוריה - קא משמע לן הכא נמי (דמיתריץ בגוונא אחריית): "לא עמדתי בטומאתי אבל טבלתי".

תא שמע: 'והיה כי יאשם לאחת מאלה] והתודה [אשר חטא עליה] (גבי טומאת מקדש כתיב ב'ויקרא' [ויקרא ה,ה]): מודה בדברים חייב, אין מודה בדברים פטור: אמר לו עד אחד "נטמאת" והוא אומר "לא נטמאתי" - פטור;

יכול אפילו שנים - מכחישן?

אמר רבי מאיר: אם הביאوهו שנים לידי מיתה חמורה, לא יביאوهו לידי קרבן הקל?

רבי יהודה אומר: נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש!

ומודים חכמים לרבי יהודה (ופליגי אדרי מאיר) בחלבין (כגון "אכלת חלב" והוא אומר "לא אכלתי") ובביאת מקדש (אמרו לו "נכנסת למקדש טמא" והוא אומר "לא נכנסתי") - אבל בטומאה (כגון היכא דאמר "לא נטמאתי") לא מודו לו (ולא סבירא להו דפטור; אלמא טעמיהו דרבנן משום מיגו דמיתריץ דיבוריה, כגון "לא עשיתי שוגג אלא מזיד", אבל גבי "לא נטמאתי" - דליכא למימר "לא נטמאתי" - לא מודו לרבי יהודה, ואיפשיט בעיין דטעמא משום מיגו ותו לא מדי); (וקפריך הש"ס: במאי (טומאה) עסקינן (דליכא מיגו)? אילימא

(כריתות יב, ב)

בטומאה ישנה (האיכא מיגו): מאי שנא חלבין וביאת מקדש, דמודו ליה, דאם רצה יאמר "מזיד הייתי"? טומאה ישנה נמי מתרץ דיבוריה, דאם רצה יאמר "לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי" (ואמאי לא מודו ליה בישנה)?

אמר רבינא: לעולם בטומאה ישנה (דלית בה מיגו), וכגון דאמרי ליה עדים: " (נטמאת אתמול) אכלת קדשים (היום) בטומאת הגוף (ונתחייבת חטאת)", והוא אמר להון "לא נטמאתי" (ואכחשינהו בין באכילה בין בנגיעה דלא אכל ולא נגע קדשים בטומאה) ! דהכא לא מתריץ דיבוריה: דליכא למימר "לא עמדתי בטומאה אבל טבלתי" (ואי הדר ואמר השתא: "לא נטמאתי דקא אמינא = לא עמדתי בטומאה, שטבלתי") - מאי אמר להון? 'טבלתי ואכלתי'? - כי אמר להון הכי (לא קא מכחיש להו למיפטר מקרבן ולא מאכילה דאית בה קרבן, ומנגיעה דלית בה קרבן לא מכחיש להו, [אלא]) איתכחש ליה דבוריה קמא מיהא בטומאת מגעו (ובאיסורא קמא קאי מיהא בטומאת מגע, ומשום הכי אין נאמן בטומאה) .

לישנא אחרינא: מודים חכמים לר' בחלבין ובביאת מקדש דשייך בהו קרבן, אבל בטומאה גרידתא - בלא ביאת מקדש, דליכא קרבן - לא מודו ליה:

בטומאה. ונגע בטהרות:

ובמאי עסקינן אי בטומאה ישנה כו'. אלא מדפטיק ותני דלא מודו ליה בשום טומאה - שמע מינה טעמא לאו משום מיגו, דהא בטומאה ישנה איכא מיגו, אלא טעמא משום דאדם נאמן על עצמו, הילכך היכא דאיכא קרבן הכי, אבל בטומאה גרידתא לא:

אמר רבינא לעולם. טעמא משום מיגו; בחלבין ובביאת מקדש איכא מיגו ד'לא נכנסתי שוגג אלא מזיד', וגבי טומאה דלא מודו ליה - משום דליכא מיגו, ואף על גב דשייך ביה קרבן; ואיכא טומאה ישנה דלית בה מיגו, כגון אמרו לו אכלת קדשים כו'.

תוספות כריתות דף יב/א ד"ה ומודים חכמים לר' יהודה בחלבין ובביאת מקדש, אבל בטומאה לא מודו דפטור.
רש"י פירש שתי לשונות, ור"י פירש שיטה אחרת:

ומודים חכמים לר' יהודה כו' אבל בטומאה לא מודו ליה כמו "נטמאת" והוא אמר "לא נטמאתי", ומפרש
הש"ס **במאי אילימא בטומאה ישנה** מאי שנא הכא ומאי שנא הכא? אלא שמע מינה בטומאה חדשה, ומשום
הכי לא מודו: דלא שייך מיגו, וטעמייהו דרבנן משום מיגו, ודווקא בחלבין ובעריות מודו, משום דשייך מיגו,
אבל בטומאה - לא מודו, דלא שייך מיגו;

אבל לרבי יהודה - דטעמא משום אדם נאמן על כו' פטר הכא והכא, ומיפשט בעיא דטעמייהו דרבנן דפליגי
עליה דר"מ הוי מטעם מתוך דיבוריה, כדמשמע הכא, ואי רבנן דרבי מאיר היינו רבי יהודה - טעמיה משום
דאדם נאמן על עצמו!

ודחי **רבינא: לעולם אימא לך בטומאה ישנה**, כלומר: מהכא לא מוכח מידי, דמצינו למימר דאפילו רבי יהודה
לא מהימנא רק מטעם מיגו, והא דפליגי הכא בטומאה ישנה, וקאמרי רבנן דחייב - **כגון דקאמרי עדים "אכלת
קדשים בטומאת הגוף" והוא אמר "לא נטמאתי"**, דלא חשבי רבנן דמיתריץ דיבוריה בהא דאמר דרצה לומר
"לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי" דאי הוה אמר "לא אכלתי" מצינן למיתריץ דיבוריה שרצה לומר "לא
עמדתי בטומאתי אלא טבלתי תחלה", אבל כשאומר "לא נטמאתי" - כבר איתכחיש ליה מיגו קמא בטומאת
מגע שאמר "לא נטמאתי" דמשמע לא שוגג ולא מזיד, כיון שלא השיב להם על האכילה כמו שאמרו לו.
והך סוגיא דהכא קשה להא דפרק קמא דבבא מציעא [דף ג:] דקאמר 'לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת
עדים מקל וחומר, וקאמר קל וחומר: ומה פיו כו' ופריך: 'מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין
מחייבין אותו קרבן' - ומאי פריך? הא דפיו מחייבו!!

אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה.

אמר רב יוסף: לא אמרה (לא אמר רבי יהודה שהוא נאמן וטהור) **אלא** (לאכול טהרות)
בינו לבין עצמו (אבל לפני אחרים - לא יאכל, דלמא אתי לזלזולי בטהרות) **ולעצמו**
(נאמן לאכול טהרות שהוא נוגע, דאדם נאמן על עצמו, אבל לאחרים לא יאכילם).

**אמר ריש לקיש: מודה רבי מאיר לחכמים שאם אמרו לו שנים "בעלת
שפחה חרופה", והוא אומר "לא בעלתי" - מהימן: דאי בעי אמר
להון "לא גמרתי ביאתי".** (אבל מיגו דמתניתין לא אמר, דנוח לו לשקר לומר "לא אכלתי"
מעשות רשע ולומר מזיד היה.)

**אמר רב ששת: מודה רבי מאיר לחכמים בנזיר טמא שאמרו לו שנים
"נטמאת", והוא אומר "לא נטמאתי" - פטור: דאי בעי אמר
"נשאלתי על נזרי (ובהיתר נטמאתי)"** (והכי קאמינא: 'לא נטמאתי בעודי בנזיר').

**אמר אביי: מודה רבי מאיר לחכמים שאם אמרו לו שנים "יודע אתה
בעדות פלוני (והוא השביעו ולא הודה, וחייב אתה קרבן שבועת העדות)", והוא אומר
"לא ידעתי" - פטור: דאי בעי אמר "לא נתכוונתי לעדות" (מיגו דמצי
למיפטר נפשיה בהיתרא ולומר: מאי 'לא ידעתי' דקאמינא? = לא נתכוונתי להיות עד).**

שטמ"ק ד: לא נתכוונתי לעדות: והלשון תמוה, דרוב עדויות לא בעו כוונה, דאין צריך לומר "אתם עדי" אלא
בהודאה, אבל בכל שאר עדויות אם ראו הדבר אף בלא כוונת העדות יכולין להעיד, ואם כן אמאי פטורכין
שוראי להעיד - הרא"ש ז"ל.

רבנו גרשום [מודפס בדף יד,א: ... **לא נתכוונתי לעדות** לא שמתי דעתי להיות זוכר אם לאו, הלכך אין עדותן
עדות, ונאמן הוא]

תוספות ישנים ד"ה לא נתכוונתי להעיד: מכאן אמר רבי וכן דן הלכה למעשה: דעדים ששמעו הדבר מפי בעלי
מעשה אך לא נתכוונו להעיד ולא הובאו לשום עדות - אין בעדותן כלום אם באים אחר זמן להעיד בפה בית
דין.

אכל חלב וחלב (שני זיתי חלב) בהעלם אחת [אינו חייב אלא אחת]:
**מתקיף לה רבי זירא: אמאי אינו חייב אלא חטאת אחת? והא שני
זיתי חלב אכל?**

אמר ליה אביי: העלמות מחלקין, והכא העלם אחד הוא דאיכא.
**איכא דמקשי ליה הכי: טעמא דהעלם אחת, הא בשתי העלמות חייב
שנים; אמאי? שם חלב אחד הוא!**
אמר ליה אביי: העלמות מחלקין.

אכל חלב ודם פיגול ונותר [בהעלם אחת] חייב [על כל אחת ואחת];
זה חומר במינין הרבה ממין אחד;

**וחומר במין אחד ממינין הרבה: שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחר
בהעלם אחת ממין אחד - חייב, משני מינין - פטור:]**

'ממין אחד חייב' (אסיפא דמתניתין קאי, דקתני: שני חצאי זיתים ממין אחד חייב) -
פשיטא!?

אמר ריש לקיש: משום בר תוטיני, כגון שאכלו בשני תמחויין, ואלויבא דרבי יהושע, דאמר (לקמן בהאי פירקא) 'תמחויין מחלקין'; מהו דתימא כי אמר רבי יהושע - לא שנא לקולא (כגון: אכל שני חצאי זיתים בשני תמחויין - לא מצטרפין) ולא שנא לחומרא (דאם אכל שני זיתים בשני תמחויין בהעלם אחד חייב שתיים)? קא משמע לן דחייב (ממין אחד חייב אפילו בשני תמחויין, ולא פליג רבי יהושע), אלמא לחומרא אמר, לקולא לא אמר.

[## כיצד אפשר לומר 'לחומרא'? וכי יכולים להביא חטאת לחומרא? זה הרי אפשר רק בחטאת העוף! אולי הכוונה שמחייב אשם תלוי?]
איכא דאמר על סיפא: 'משני מינין פטור' (ומדסיפא דאין מצטרפין מיירי במין אחד ושני תמחויין, מכלל דרישא דקתני 'ממין אחד חייב' - דמצטרפין - מין אחד ותמחוי אחד קאמר) - פשיטא!?

אמר ריש לקיש משום בר תוטיני: כגון שאכלו בשני תמחויין, ואלויבא דרבי יהושע, דאמר 'תמחויין מחלקין'; דמהו דתימא כי אמר רבי יהושע - לחומרא אמר, לקולא לא אמר - קא משמע לן משני מינין פטור.

מאי 'משני מינין'? ממין אחד הוא, ואמאי קרי ליה 'שני מינים'? - משום דאכלו בשני תמחויין, וקתני פטור! אלמא לא שנא לקולא ולא שנא לחומרא קאמר רבי יהושע!
מדסיפא מין אחד ושני תמחויין - רישא מין אחד ותמחוי אחד - פשיטא!?

אמר רבינא: כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים, ואלויבא דרבן גמליאל, דאמר 'אין ידיעה לחצי שיעור' (אכל חצי שיעור ונודע - לא הויא ידיעה לחלק; דאם חזר ואכל חצי שיעור - מצטרפין), 'דתנן [שבת פ"ב מ"ו]: 'הכותב שתי אותיות' (הויא מלאכה בשבת) בשתי העלמות אחת שחרית ואחת ערבית: רבן גמליאל מחייב, וחכמים פוטרין': רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור, ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור.

משנה:

כמה ישהא באוכלין (לשני חצאי זיתים, דאמר מצטרפין)? כאילו אוכל קליות (משערין אותן כאילו נתפרדו לפירודין דקין בקליות, ואוכלן אחת אחת; וכשיעור אותה שהייה - מצטרפים) - דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: עד שישהא מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס ('פרס' מפרש בעירובין פ"ח מ"ב; שם דף פב:; כתובות סדב; ראה פרה פ"א מ"א): 'ככר שהוא משלש לקב חציה לבית המנוגע'; חצי ככר הוא 'פרס' לשון פרוסה, והוא ארבע ביצים) - חייב.
אכל אוכלין טמאין (נפסל גופו מן התרומה אם אכל חצי פרס, כדאמרין בעירובין בפרק 'כיצד משתתפין' (עירובין פ"ח מ"ב) 'חצי חציה לפסול את הגויה') ושתה משקין טמאין, שתה רביעית יין ונכנס למקדש (ארבעית יין קמהדר, דמשום אוכלין טמאין לא מחייב אביאת מקדש) ושהה כדי אכילת פרס - חייב;
רבי אל[ני] עזר אומר: אם פסק בה (גירסת רש"י: אם הפסיק בה: שלא שתה בבית אחת רביעית יין) או אם נתן בו מים כל שהוא - פטור.

גמרא:

איבעיא להו: רבי מאיר - לחומרא קאמר או לקולא קאמר?: לחומרא קאמר, והכי קתני: 'כאילו אוכל קליות' (אחת אחת בסמוך זו לזו - בההוא משערין: שאם אכל כחצי זית והפסיק ולאחר אותה שעה אכל חצי זית אחר) 'דאפילו כוליה יומא, ואף על גב דמתחלה ועד סוף יותר מכדי אכילת פרס, כיון דמשכיה אכילתיה' (בסמוך זו לזו מצטרפין, ואפילו הוי האי שיעורא כולי יומא) - מחייב, ואמרו ליה רבנן דעד שישהא בכדי אכילת פרס - הוא דחייב, יותר מכדי אכילת פרס פטור? או דלמא לקולא קאמר (דבהא סבירא ליה כרבנן דבטפי מאכילת פרס לא מצטרף), דהכי קתני (ולחכי מדמי לקליות): 'כאילו אוכל קליות' והוא דלא איפסיק ביני וביני (אלא כאכילת קליות - שדרכן לאוכלן זו סמוך לזו - מצטרף), אבל דאיפסיק ביני וביני - אף על גב דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס - פטור (לא מצטרף אפילו בכדי אכילת פרס), ואמרו ליה רבנן: כיון דמתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס הוא - חייב?
תא שמע: 'וחכמים אומרים עד שישהא בכדי אכילת פרס מתחלה ועד סוף'

(כריתות יג, א)
 אי אמרת בשלמא רבי מאיר לחומרא (דאפילו ביותר מכדי אכילת פרס מחייב),
 היינו דקתני (דקאמרי ליה רבנן) ' (לעולם אינו חייב ביותר מכדי אכילת פרס אלא) עד
 שישא': עד דשהי דיליה כדי אכילת פרס (עד שתהא שהיית אכילתן כשיעור
 פרס), אלא אי אמרת רבי מאיר לקולא (דאפילו בכדי אכילת פרס לא מצטרף אם
 הפסיק בינתיים), (ורבנן בעו לאחמורי – מאי 'עד שישא')? 'וחכמים אומרים: אם שהה
 (כדי אכילת פרס - חייב) 'מיבעי ליה (ומשמע אף על גב דהפסיק) ! אלא לאו שמע
 מינה רבי מאיר לחומרא?
 שמע מינה.

אמר רבנאי אמר שמואל: 'בחלבים ובנבילה (אכל שני חצאי זיתי חלב או נבלה)
 - עד שישא מתחלה ועד סוף בכדי אכילת פרס; אוכלים טמאים
~~[כגו]~~ - ~~שקצים ורמשים~~ (שיעורן לפסול את הגוף בחצי פרס) ומשקין טמאים (פוסלין
 את הגוף ברביעית) - אפילו כל היום כולו בכדי אכילת פרס'.
 מאי קאמר?

אמר רב פפא: הכי קאמר: אפילו כל היום כולו (שהה באכילת חצי פרס),
 והוא שאכל כזית כזית (כל זית חזית שבז) בכדי (שהיית) אכילת פרס.
 מיתיבי [מעילה פ"ד מ"ה; מקואות פ"י מ"ז]:

'כל האוכלין מצטרפין לפסול הגוייה בכחצי פרס'; מאי?
 לאו דאכליה לחצי פרס בכדי אכילת פרס?
 לא! דאכל כזית כזית בכדי אכילת פרס.
 מיתיבי [דומה לתוספתא מקואות פ"ח מ"ב]: 'כל האוכלין מצטרפין לפסול את
 הגוייה בכחצי פרס';

'בכדי אכילת פרס' - כיצד?
 אכל וחזר ואכל, אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף
 אכילה אחרונה כדי אכילת פרס - מצטרפין, יותר מכאן אין
 מצטרפין;

לא התירו לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול (הואיל ואינו צריך
 לטבילה; ולקמן מפרש מאי איכפת ליה);
 ירד וטבל ועלה והשלימו - מצטרף;
 התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה (מפרש
 לקמן);

[דומה לתוספתא מקואות פ"ח מ"ג] כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוייה
 ברביעית בכדי אכילת פרס;
 כיצד?

שתה וחזר ושתה: אם יש מתחלת שתיה ראשונה ועד סוף שתיה
 אחרונה כדי אכילת פרס - מצטרפין, יותר מכאן אין
 מצטרפין; התירו לה למגע טמא מת (לאשה שנגעה בטמא מת) להניק
 בנה, ובנה טהור'.

קתני מיהת 'אם יש מתחלת אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה
 בכדי אכילת פרס מצטרף' - תיובתא דרבנאי (דאמר 'כל זית חזית כזית')!
 תיובתא.

אמר מר 'לא התירו לו לאכול פחות מכשיעור לירד ולטבול' - מאי
 קאמר?

אמר רב יהודה: הכי קאמר: אכל פחות מכשיעור - לא התירו לו
 לירד ולטבול, שאם ירד וטבל ועלה והשלימו - מצטרף, ואתי
 למימר "אהני לי טבילה קמייא" ואין יודע שאין טבילה אלא
 באחרונה.

קתני 'התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה';
 מפני הסכנה אפילו טובא נמי תיכול?

אמר רב פפא: הכי קתני: התירו לה לעוברת פחות מכשיעור אפילו
 טובא מפני הסכנה.

תוספות ד"ה התירו לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה.
 ואם תאמר אפילו בלא סכנה נמי, כדאמרינן [טהרת פ"ב מ"ג] והשלישי יאכל בניד הדמע, וכן פרק
 קמא דחולין [דף ב:] קאמר טמא בחולין מאי למימרא - ואף על גב שחולין טמאין?
 וי"ל הכא מיירי לענין לאכול תרומה אחר כך, אבל בלא לאכול תרומה - אפילו כשיעור נמי!
 ואם תאמר מאי פריך 'מפני הסכנה אפילו טובא נמי' - ויש לומר דזימנין שאין לה כי אם תרומה.

רבנו גרשום (מודפס בדף יד,ב): התיירו לעוברת שהריחה ביוה"כ לאכל פחות פחות מכשיעור כותבת מפני הסכנה שלא תפיל אפילו טובא: יותר מכיעור תיכול עד שתשוב נפשה אמר רב פפא הכי קתני: פחות פחות מכשיעור תאכל בכל פעם, ואפילו טובא, דמצוה לשנות שלא תאכל שיעור שלם ביחד.

קתני 'התיירו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור' אמאי טהור? כיון דיינק חלב איטמי ליה מחלב (דבשלמא ממגע שנגע בה לא מיטמא בנה, שהיא שנגעה בטמא מת היא ראשונה, ואין אדם וכלים מטמאין אלא מאב הטומאה, אלא מאכילת חלב איטמי: דהאכל כחצי פרס אוכלין טמאין - נפסל גופו), וכי תימא 'לא איתכשר' (האי חלב ולא טמא הוא, דחלב אין בו תורת משקה: דמשקה הבא לאוכל - כאוכל דמי [במסכת שבת בפרק 'חבית שנשברה' (דף קמ"ד)], הלכך בעי הכשר) - נתכשר בטיפה מלוכלכת על פי הדד (כלומר בטפה שפי הדד מלוכלך בו, דההיא ודאי מכשר לשאר החלב היוצא דרך שם, דהא האי טפה לא קיימא לאכילת תינוק) ! ?

[##] אולי צריך לגרוס: מלוחלחת, מלשון 'לח' ולא יבש, כי אם יבשה אינה מכשירה !]

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: שינק בתקיפה אחת (בכח) - לא הניח טיפה מלוכלכת על פי הדד.

אמר רבא: שתי תשובות בדבר: חדא - דקחזינא לפומיה דינוקא דמלא חלב (הלכך אי אפשר שלא תהא טיפה מלוכלכת על פי הדד), ועוד: מקום חלב מעיין הוא (חלב - לאו תורת אוכל או משקה אית ליה, דאחד ממעיני האשה הוא, כרוקה וכמימי רגליה, דאמרין לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא: שהוא כאחד מאבריה) דקתני [מכשירין פ"ו מ"ח]: 'חלב אשה מטמא כין לרצון' (של תינוק) וכין שלא לרצון (שאינו רוצה להניק; וקתני 'מטמא', ואי הוה ליה תורת אוכל - אמאי מטמא שלא לרצון? הא לא איתכשר הכשר מעליא, דדומיא דכיתן [ויקרא י"א, לח] בעינן, דניחא ליה); בהמה אינה מטמא אלא לרצון; מאי לאו שלא לרצון = דלא ניחא ליה, וקתני 'מטמא' ! תוספות ד"ה ועוד מקום חלב מעיין הוא. מכאן דמשקין שיש תורת מעיין עליהם מכשירין אפילו שלא לרצון, ואפילו באין מאדם טהור, דהא בחלב אשה טהורה מיירי מתניתין, דומיא דחלב בהמה: דבטמא מאי איריא שיש עליו תורת מעיין? כל משקין טמאין מכשירין, כדתנן בטהרות; וטעמא מתוך שמתמא שלא לרצון מכשירין נמי שלא לרצון, מיהו נראה דוקא טמאין הבאין מגוף, אבל משקין שנשטמו בשרץ דין כמשקין טהורין.

אלא אמר רבא: היינו טעמא דבנה טהור: דספק ינק כשיעור (דביעית), וספק לא ינק, ואם תמצא לומר ינק (ואם אוכל הוא חצי פרס) - ספק ינקו באכילת פרס ספק ינקו ביותר מכדי אכילת פרס (וטהור, דהאי חלב - אף על גב דמעיין הוא - לא מטמא בכל שהוא, דהא היא גופה לא מטמא במגע, דראשונה היא, הלכך אין לחלבה אלא טומאת שאר משקין).

גליון: אמר רבא שתי תשובות בדבר כו'. כלומר: רואין אנו שפעמים אין תינוק יונק בכח ומניח טיפה מלוכלכת על פי הדד:

ועוד מקום חלב מעיין הוא. והרי הוא כאחד מאבריה, ויטמא בלא הכשר, כרוקה:

שלא לרצון. מאי היא? דלא ניחא ליה לתינוק? הרי לא יתכשר החלב בטיפה המלוכלכת על פי הדד, דשלא לרצון התינוק יצאת, דדומיא דכיתן בעינן, וקתני 'מיטמא' אף על גב דלא הוכשרו אלמא מעיין הוא, ואמאי בנה טהור:

אלא אמר רבא כו'. אלא מקום חלב - לאו מקום מעיין הוא, וצריך הכשר, אלא טהור, דהא לא איתכשר; ומהשתא יכול לתרוצי לה בשלא לרצון. ע"כ הגליון:

תוספות ד"ה אמר רבא: שתי תשובות בדבר כו' ועוד מקום חלב מעיין הוא. וכיון שמעיין הוא, ומטמא כרוקה, אין סברה שמשום שמייוחד לתינוק ליהוי אוכל וניטל שם משקה מיניה, דאתי למימר דאינו מעיין ואינו מטמא בזבה כרוקה, ואם כן למה צריך הכשר? והשתא טעי רבא, וסבר דכיון שהוא מעוגל ויוצא כרוק - חשיב מעיין אף על גב דאינו חוזר ונבלע; ומנלן לרבא דמעיין הוא? דתנא 'חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון' - אם כן משקה הוא מן התורה, ומעיין הוי כזבה - דאי לאו מעיין הוא לא הוה מטמא כי אם לרצון, כמו חלב הבהמה - ואף על גב דחמור מחלב הבהמה לענין דם מגפתה, כדאיתא בסיפא דההיא משנה - מכל מקום אי לאו מעיין הוא לא הוה מטמא שלא לרצון - שיטת הר"י אבל רש"י פירש מקום חלב מעיין הוא ולא תורת אוכל אית ליה - דאחד ממעיני אשה הוא, כרוקה ומימי רגליה, דאמר לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא כמו אחד מאבריה, וקשה: שהרי הכא מיירי בטמא מת, ואין לו מעיינות! ותו: מאי קאמר 'כאחד מאבריה'? והלא נדה עצמה אינה מטמאה לאבריה! ותו: דרוקה ומימי רגליה צריכי קרא, ולא אתו מהאי סברא! לכן נראה כמו שפירשתי.

ולרבא, מקום חלב מעיין הוא ולא צריך הכשר? והתנן [כלים פ"ח מ"א]: 'האשה (כשהיא נדה) שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר תנור' [חרס] - תנור

טמא'; וקשיא לן: במאי איתכשר? 'ואמר רבי יוחנן: בטיפה מלוכלכת על פי הדד' (ואי מעיין הוא, הא מיטמא בכל שהוא כאחד מאבריה, והכשר למה ליה)? וכי תימא רבא לא סבר לה כרבי יוחנן – והתניא (בהדיא דלאו מעיין הוא): [ספרא מצורע פרק זבים פרשתא א משנה יג] 'נמצאת אתה אומר תשעה משקין בזוב: הזיעה, וליחה סרוחה (קייטור"א בלע"ז), וריעי – טהורין מכולם; דמעת עינו ודם מגפתו

(כריתות יג, ב)

וחלב אשה – מטמאין טומאת משקין כרביעית; רוקו, זובו, ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה: ככל שהוא (רוקו בכל שהוא – דכתיב (ויקרא טו, ח) וכי ירוק הזב בטהור [ונכנס בגדיו ורוחץ במים וטמא עד הערב], חזבו ומי רגליו ילפינן מרוקו במסכת נדה בפרק 'דס הנדה' (דף נה.))'; ואי אמרת מקום חלב מעיין הוא, חלב נמי נטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו! אלא שמע מינה מקום חלב אשה לאו מעיין הוא!

אי הכי קשיא הא מתניתא דאמר רבא 'מטמא כין לרצון וכין שלא לרצון'?

מי סברת 'שלא לרצון' דאמר = דלא ניחא ליה? לא! מאי 'שלא לרצון' דאמר? – דדעתיה דתינוק [בסטמא] קריבא לגבי חלב, אבל אמר [או קרא שהחלב] לא ניחא ליה – טהור. [שטמ"ק ד: דדעתיה של תינוק לאו דוקא דעתו של תינוק, אלא דעת האשה שנותנת חלה להניק את בנה על הטפה המלוכלכת על פי הדד, והוי 'משקה שתחילתן לרצון', דמכשיר כשאר משקין – תוס']

אכל אוכלין טמאין [ושתה משקין טמאין, שטה רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כדי אכילת פרס (משמע במקדש שהה, והיינו דקפריך בגמרא מה לי לישתהוי דקתני 'ושהה') – חייב]:

למה לי שהייה, דקתני 'ושהה'?

אמר רב יהודה: הכי קתני: אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין ושתה רביעית יין ושהה באכילתן ובשתייתן כדי אכילת פרס, ונכנס למקדש – חייב.

רבי אל[י]עזר אומר [אם פסק בה או אם נתן בו מים כל שהוא – פטור]: תנו רבנן [ספרא שמיני פרשתא א משנה א-ב]: (ויקרא יט) 'יין ושכר אל תשת' [אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדורתיכם] – יכול אפילו כל שהוא, אפילו מגתו? תלמוד לומר: 'ושכר': אין אסור אלא כדי לשכר; וכמה 'כדי לשכר'?

רביעית יין בן ארבעים יום (עד ארבעים יום מתוק הוא ולא משכר).

אם כן מה תלמוד לומר 'יין'?

לומר לך שמוזהרין עליו בכל שהוא, ומוזהרין עליו מגתו (אבל אינו במיתה עד שישתה רביעית בן ארבעים יום);

רבי יהודה אומר: 'יין' אין לי אלא יין, שאר משכרין מניין? – תלמוד לומר: 'ושכר';

אם כן מה תלמוד לומר 'יין'?

על היין במיתה ועל שאר משקין [נ"א: משכרין] באזהרה;

רבי אל[י]עזר אומר: 'יין אל תשת ושכר': אל תשתהו כדרך שכרותו, הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהוא – פטור.

במאי פליגי (תנא קמא ורבי יהודה)?

תנא קמא סבר גמרינן 'שכר' [ויקרא יט] 'שכר' מנזיר [במדבר ג: מין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל], ורבי יהודה לא יליף 'שכר' 'שכר' מנזיר;

ורבי אל[י]עזר סבר: מאי 'שכר' – מידי דהוא משכר.

כמאן אזלא הא דתניא [תוספתא כריתות פ"א מ"ב]: 'אכל דבילה קעילית (מקום) ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש* – לוקה'?

* [מתוך תוד"ה ונכנס למקדש משמע דלא גרסינן 'ושימש', וכן בש"ס בנזיר ד. ובסנהדרין ט: וביומא עו. ליתא; אכן בשבועות כג. איתא 'ועבד']

כמאן? – כרבי יהודה.

אמר רב יהודה בר אחותאי: הלכה כרבי אל[י]עזר, וקרי רב עליה דרבי אל[י]עזר 'טובינא דחכימי'.

תוספות ד"ה **ונכנס למקדש ושימש**: דאינו חייב אלא בשעת עבודה, כדיליף ליה בסיפיה, מקידוש ידים ורגלים;
 בה"ג: כהן ששנתה יין ונשא כפיו – פסול ושיעורו ברביעית כדאמרין: השותה רביעית יין אל יתפלל דתפלה בעי כוונה, ומסתמא ברכת כהנים לא בעי כוונה טפי מתפלה

רב אחא דהוצל הוה נידרא עלה דביתהו (שלא ליהנות הימנה); אתא לקמיה דרב אשי (לאחר אכילה ושתייה), אמר ליה: זיל האידנא ותא למחר, דרב לא מוקי אמורא עליה (למידרש בפירקא) מיומא טבא (מאחר שעשה שמחת יום טוב שאכל ושתה) לחבריה (עד למחר) משום שכרות.
 אמר ליה: והאמר רב 'הלכה כרבי אלעזר', ומר הוא דקא רמי ביה מיא?
 אמר ליה: הא לא קשיא: הא ברביעית הא ביותר מכדי רביעית (ביותר מרביעית, אף על גב דרמא ביה מיא – משכר, ואנא יותר מרביעית שתאי).

תנו רבנן [השוה לספרא שמיני פרשתא א משנה ט]: [ויקרא יט: יין ושכר אל תשת ... בבואכם אל אהל מועד] ולא תמתו...; פסוק י: ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור פסוק יא: ולהורת את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה]

'ולהבדיל בין הקודש ובין החול' (ובבואכם להבדיל בין הקדש והחול נמי אל תשת יין ושכר) - אלו דמין וערכין חרמין והקדשות (גירסת רש"י: הדמין והערכין והקדשות, שאסורים שתויי יין לשום אותן לבעלים לפדותן, דדילמא לא שיימי להו שפיר);
 'בין הטמא ובין הטהור' - אלו טמאות וטהרות;
 'ולהורות' - זו הוראה (של איסור והיתר - שתויי יין אסורין בה);
 'את כל החוקים' אלו מדרשות (שדורשין בפירקא - אסור לשתויי יין, שיש בהן הוראה);
 'אשר דבר ה' - זו הלכה;
 'ביד משה' - זה תלמוד;
 יכול אף המשנה?

תלמוד לומר: 'ולהורות' (לאפוקי משנה, שאין מורין הלכה מתוך משנה, הלכך מותר לשתויי יין לשנות);

רבי יוסי כרבי יהודה אומר: יכול אף תלמוד (יהא אסור לתלמוד)?
 תלמוד לומר: 'ולהורות' (לא אסרתי אלא הוראת הלכה למעשה).
 כמאן אזלא הא דתניא: 'יצא שרץ טמא וצפרדע טהור ששתויי יין מורין בהן הוראה' (שרץ טמא וצפרדע טהור, ואין חוששין, שהרי לכל גלוי) - נימא רבי יוסי כרבי יהודה היא (דאמר שתויי יין מותר בגמרא, ואי אפשר שלא יבין ויורנו משם), ולא רבנן (דאסרו אפילו לשנות בגמרא, וכל שכן שום הוראה)?
 אפילו תימא רבנן, ושאני הכא: דזיל קרי בי רב הוא.
 אמר רב: הלכה כרבי יוסי כרבי יהודה.
 והא רב לא מוקים אמורא מיומא טבא לחבריה משום שכרות (ואמאי לא דריש בפירקא: כיון דגמרא שרי - כל שכן מדרשות)?
 שאני רב, דאורי מורי.
 וניקם דלא לורי?
 כל היכא דיתיב רב - לא סגי ליה בלא הוראה (דכולי עלמא בעו מיניה).

משנה:

יש אוכל אכילה אחת וחייבין עליה ארבעה חטאות ואשם (מעילה)
 אחד*: טמא שאכל חלב, והיה נותר, מן המוקדשין, ביום הכפורים (חד משום דאכל קדש בטומאה, וחד משום חלב, וחד משום נותר, וחד משום יוה"כ);
 רבי מאיר אומר: אם היה שבת והוציאו - חייב!
 אמרו לו: אינו מן השם (דאין חיוב זה משום אכילה).

תוספות ישנים ד"ה ואשם אחד: והא דחייב אשם מעילה אנוther אף על גב דלא שוה מידי, ואמרין בפרק 'כל שעה' [פסחים כט] 'האוכל חמץ הקדש במועד לא מעל' – התם בקדושת דמים דלא נחת עליו קדושת הגוף, וכשנאסר בהנאה אינו שוה פרוטה ולא נהנה מן ההקדש שוה פרוטה.
 ועיין בקצות החושן סימן כח ובנתיבות.

(כריתות יד, א)

גמרא:

נימא אית ליה לרבי מאיר [וכן לת"ק] איסור חל על איסור?

נהי דאיסור חל על איסור לית ליה, איסור כולל ואיסור מוסיף
אית ליה (נהי דאיסור גרידא חל על איסור לית ליה, כגון: האוכל נבלת בהמה טמאה אינו חייב משום
נבלה, דהיינו 'איסור גרידא', דליכא לא כולל ולא מוסיף) ;

* טהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב [וחייב חטאת אחת] ;

* הוה ליה טמא; מיגו דנאסר בחתיכות טהורות - איתוסף ביה נמי
איסורא עילוי חלב (משום טומאה, והיינו 'כולל': דלא איתוסף איסורא אחפצא, אלא אגברא
איתוסף איסורא לגבי אחריני - כייל נמי להאי באיסורא) [וחייב חטאת שניה] ;

* וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה, אקדשיה - מיגו דאיתוסף
ביה איסורא דהנאה (היינו מוסיף: דאיתוסף איסורא אחפצא) - איתוסף ביה לגבי
חלב [וחייב אשם] ;

* ואכתי להדיוט הוא אסור, אבל לגבוה שרי; הוה ליה נותר,
מיגו דאיתוסף איסורא לגבי גבוה (נותר נמי איסור מוסיף) - איתוסף ביה
לגבי הדיוט [וחייב חטאת שלישית] ;

חל עליה יום הכפורים, מיגו דאיתוסף ביה איסור לגבי חולין -
איתוסף ביה לגבי גבוה [וחייב חטאת רביעית] (יום הכפורים אסור כולל, דאיתוסף
איסורא אגברא אמדי דמשתרי ליה עד השתא) .

ונתני חמש חטאות ונוקמה כגון דאכל כזית פיגול?
בחדא בהמה קמיירי, בשתי בהמות לא קמיירי, ונותר ופיגול בחדא
בהמה לא משכחת לה (דפיגול אינו אלא בארבע עבודות של דם, הילכך מדפגלה - לא חזיא לא
לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח, הלכך לא חייל עליה 'נותר') .

תוספות ד"ה ומנותר ופיגול בחד בהמה ליכא: משמע דאי חל נותר אפיגול, הוה ליה למתני 'חמש
חטאות', ותימה: הלא לא משכחת חמש דהאוכל קדשים בטומאת הגוף לא מיחייב אפיגול, לפי שאין
ניתר לטהורים ולא היה לו שעת כושר! והל"ל נותר ופיגול ונותר וטומאה בחד בהמה לא משכחת
לה.

אלמה לא?: משכחת לה כגון שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח דפקע
פיגוליה מיניה (דקדשהו מזבח בעבודה) והוה ליה נותר, וכדאמר עולא
(טעמיה דעולא מפרש בזבחים (דף מג.)) : קומץ פיגול שהעלה לגבי מזבח - פקע
פיגולו ממנו והוה ליה נותר?

באבר אחד קא מיירי, בשני אברים לא קמיירי, ונותר ופיגול בחד
אבר לא משכחת לה.

אלמה לא?: משכחת לה כגון שהעלה אבר פיגול לגבי מזבח דפלגיה
אנחיה על גבי מזבח ופלגיה מאבראי דמזבח: דההוא דמזבח פקע
פיגול, והוה ליה נותר, וכדאמר עולא 'קומץ פיגול שהעלה על
המזבח פקע פיגולו ממנו והוה ליה נותר'?

אמר ליה: לא! אי רובא דמזבח - שדייה (לכולו אבר) למזבח (והוה כוליה
נותר כו'); רובא דבראי - שדייה לבראי!

תפשוט דבעי רמי בר חמא 'הלכו באברים אחר הרוב או לא'! (האי
בעיא בפרק 'בהמה המקשה' (חולין ע.))

אלא בכזית אחד (חלב דאיסור) קמיירי, בשני זיתים (חלב) לא קא
מיירי.

ולא? והקתני יום הכפורים, וביום הכפורים כותבת דמחייב,
וכותבת אית ביה שני זיתים (דכך בית הבליעה מחזיק) !

אמר רבי זירא: כגון שאכל כוליא בחלבה (דאאכילת חלב מחייב שלש חטאות
ואשם, וגורם נמי להשלמת אכילת כותבת, וזית של כוליא משלים לכותבת; הילכך לא תנא 'פגול': דבשני זיתי
חלב לא קמיירי, ואי תימא לוקים - כגון שהעלה זית של כוליא אמזבח, דהוה חלב פיגול ולכוליא נותר - אם
כן לא מהני נותר אזית דחלב, ואנן בעינן דליהוי חד אכולהו דאכילה קתני, דהיינו כזית) .

(גליון) אלא בכזית אחד מיירי ואי אנחיה לפלגיה דזית אמזבח - אין 'הקטרה' בפחות מכזית
כגון שאכל כוליא בחלבה. ואם נפשך לומר ליחייב אכוליא משום פיגול, ואחלבה משום נותר - לא מצי למימר
הכי: ד'טמא שאכל' קתני: דבחלב עצמו בעי לאוקומי לכולהו איסורי - פירוש מורי

רב פפא אמר: (להכי לא תנא פיגול: דלא מיירי בשני זיתי חלב; ודקא קשיא לך 'כותבת' -) כגון
דמלייה (לחלב) בתמרי (והשלימו לככותבת) .

רב אדא בר אחא מתני 'חמש חטאות', ומתריץ לה כגון דאכל כזית
פיגול (מבהמה אחרת בהדה), ולא משני כהני שינויי דקא משנינן .

ונתני שש חטאות, ונוקמה כגון דאכל כזית דם?
בחדא אכילה קא מיירי, בשתי אכילות לא קא מיירי, ושיערו
חכמים דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים.

רבי מאיר אומר [אם היה שבת והוציאו - חייב! אמרו לו: אינו מן השם]:

ונתני 'אם הוציאו חייב' (דהא יום הכפורים הוא), מאי טעמא קתני 'אם היתה שבת'?

אמר רפרם: זאת אומרת: עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים.

ממאי? דלמא יש עירוב והוצאה ליום הכפורים, והכי קתני: אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת ויום הכפורים?

אלא אי איתמר דרפרם - על הדא איתמר: דתניא (ויקרא טז, כג) [וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר] ושלח ביד איש עתי איש [המדברה]

'איש' - להכשיר את הזר;

'עתי' - אפילו בטומאה ואפילו בשבת;

'עתי' - במזומן (שיזמנוהו מאתמול להוליך השעיר);

קתני 'עתי אפילו בשבת' - אמר רפרם: זאת אומרת (מדקתני 'אפילו בשבת') עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים (דאם יש איסור הוצאה ליום הכפורים - אמאי איצטריך לרבווי שבת? הא דחי יום הכפורים, והוא הדין לשבת?);

ממאי? (דילמא מיום הכפורים לא שמעינן לשבת) שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביום הכפורים בכך (דומיא דתמידין שקריבין בשבת)!?

אלא דרפרם ברותא היא.

משנה:

יש בא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות.

כיצד?

הבא על בתו חייב עליה משום בתו, ואחותו (שבא על אמו והולידה), אשת אחיו (שנשאת לו קודם לכן), ואשת אחי אביו (ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו), ואשת איש, ונדה (ובא זה אביה עליה בנדתה).

(כריתות יד, ב)

גמרא:

והא לית ליה לרבי מאיר איסור חל על איסור (דהא לא בעינן לאוקומי לעיל אלא באיסור כולל ומוסיף)?

נהי דאיסור חל על איסור לית, ליה איסור מוסיף ואיסור כולל אית ליה: כגון שבא על אמו, והוליד בת - דאיסור בתו ואחותו בהדי הדדי אתי;

נשאת לאחיו, מיגו דאיתוסף איסור לגבי אחין (משום אשת אח) - איתוסף איסורא לגבי ידיה;

נשאת לאחי אביו, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי שאר אחי אביו (ולגבי אחיו משום אשת אחי האב; לישנא אחרינא: הכי גרסינן: מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בני אחי אביו משום אשת אב) - איתוסף לגבי ידיה;

הוה ליה אשת איש, מיגו דאיתוסף איסור לגבי עלמא - איתוסף נמי לגבי ידיה;

הוה ליה נדה, מיגו דאיתוסף איסור לגבי בעלה - איתוסף נמי לגבי ידיה.

משנה:

הבא על בת בתו - חייב עליה משום בת בתו, וכלתו (שנשאה בנו), ואשת אחיו (שמת בנו ונשאה אחיו של זה), ואשת אחי אביו (שמת אחיו, ונשאה אחי אביו), >ואחות אשתו (שהיה נשוי את בת חתנו, שהיא אחות בתו מן האב, כגון: שהיתה לו בת מאשה אחרת, ונשאה זה האב - חמיו של בעל בתו, וכשבא זה על בתו של חתנו - שהיא לו בת בתו - היתה אחות אשתו)* < ואשת איש, ונדה;

רבי יוסי אומר: אם עבר זקן (אביו של זה) ונשאה (ואחר כך בא עליה זה) - חייב עליה (אף) משום אשת אב;

וכן הבא על בת אשתו (חייב עליה משום בת אשתו, וכלתו, ואשת אחיו כו') ועל בת בתה (חייב עליה משום כל אלה).

*אביו של זה

|

הוא זה

|

בת - - - - חתן - - - - אשה שניה
|
|
בת < - - - - אחות > - - - - בת

גמרא :

קתני 'חייב עליה משום אשת אב' - מי שריא ליה (לאביו של זה? והא אשת אחיו היא, דהא מחייבין ליה לבנו משום אשת אחי אביו - אלמא אסירא ליה לאביו משום אשת אח, ואין לו אישות בה, ואמאי קאמר רבי יוסי 'חייב עליה משום אשת אב')?
אמר רבי יוחנן: כגון שנפלה לו ליבום (מאחיו שמת בלא בנים ובא הוא ליבמה).
אי הכי מאי עבר (הא שפיר עבד, דאינה אסורה עליו משום איסור ערוה; ואם תאמר כלתו היא, דהא מחייבין לבריה משום אשת אח - לאו פירכא היא, דאיכא לאוקומה דאשת אחיו של בנו מאמו היא, ולא כלתו של אב היא, אלא אשת חורגו - ומותרת לו)?
אמר רבי יעקב: שעבר משום כלת בנו (שהיא) שניה (מדברי סופרים, דהא חייבין לבריה משום כלתו; והוא הדין נמי דמצי לתרוצי דעבר משום בת בת בנו שהיא שניה, אלא חדא מינייהו נקט), כדתניא: 'כלתו ערוה, כלת בנו שניה'.

'וכן אתה מוצא כבת בנו וכבת בן בנו עד סוף כל הדורות' - ומי אית ליה לרבי יוסי איסור חל על איסור? והא תנן [סנהדרין פ"ט מ"ד]:
'עבר עבירה שיש בה שתי מיתות - נידון בחמורה; רבי יוסי אומר: נידון בזיקה ראשונה שבאה עליו (ולא באחרונה, דאין איסור חל על איסור)', ותניא [דומה לתוספתא סנהדרין פ"ב מ"ב, בשם רבי יהודה במקום רבי יוסי]: 'כיצד אמר רבי יוסי 'נידון בזיקה ראשונה'? חמותו ונעשת אשת איש - נידון משום חמותו (חמותו ואשת איש, איכא שריפה וחנק, ושריפה חמורה מחנק), אשת איש ונעשת חמותו - נידון משום אשת איש'.
אמר רבי אבהו: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף;
וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף (מודה רבי יוסי במתניתין דאיכא איסור מוסיף, הוא הדין לכולל ובת אחת, כדמפרש לקמן; הלכך: חמותו ונעשת אשת איש - אף על גב דאיכא איסור מוסיף: דאיתוסף איסורא דאשת איש אכולי עלמא - אפילו הכי נידון בחמותו, משום דחמורה היא, אבל אשת איש ונעשת חמותו - ליכא לא כולל ולא מוסיף).
מאי איסור מוסיף איכא הכא (בבת בתו ועבר אביו ונשאה, דליתוסף איסורא אשת אב אהאי)?
(כגון) דאיכא ברא לסבא (ואחיו של זה הוא); מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה (משום אשת אב) - איתוסף איסורא לגבי ידיה.

משנה :

הבא על חמותו - חייב עליה משום חמותו, וכלתו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו, ואחות אשתו, ואשת איש, ונדה;
וכן הבא על אם חמיו ועל אם חמותו.
רבי יוחנן בן נורי אומר: הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו (שהיה נשוי בתה ובת בתה ואם חמיו שנשא את בת בנה);
אמרו לו: שלשתן שם אחד הן (בחד קרא כתיבי, ובחד לאו, הלכך אין חילוק חטאות ביניהם).

גמרא :

אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא: רבי יוחנן בן נורי וסומכוס אמרו דבר אחד:
רבי יוחנן בן נורי - הא דאמרן;
סומכוס מאי היא?
דתנן [חולין פ"ה מ"ג]:

(כריתות טו, א)

'שחטה ואת בת בתה, ואחר כך שחט את בתה' - סופג את האלבעים;
סומכוס אומר משום רבי מאיר: סופג שמונים' (שחטה ואת בת בתה לא עבד איסורא, ואחר כך שחט את בתה של ראשונה; עכשיו נמצא ששחט שני איסורים: ראשונה אותו ואת בנו: ראשונה = 'אותו', 'ואת בנו' = השלישית [עברה אחת] ושניה: [עברה שניה] בנו ואותו: 'ובנו' = שניה, 'אותו' = שלישית; והילכך סופג שמונים לסומכוס אף על גב דשם אחד הן.)

אמר רבא: דלמא לא היא: עד כאן לא קאמר רבי יוחנן בן נורי הכא אלא משום שמות מוחלקין, דמיקריא 'חמותו' ומיקריא 'אם חמותו' ומיקריא 'אם חמיו', אבל גבי אותו ואת בנו - דכולהו 'אותו ואת בנו' מיקריין, דאין שמות מוחלקין - לא? אמר רב נחמן בר יצחק: דלמא עד כאן לא קאמר סומכוס אלא גבי אותו ואת בנו, דגופין מוחלקין (שמחמת ראשונה ושניה - באו אלו שני איסורים על השלישית), אבל הכא (אף על גב דעל ידי בתה ובת בתה ובת בנה נאסרה הזקנה עליו שלשה איסורים) דאין גופין מוחלקין - אימא כרבי אבהו אמר רבי יוחנן סבירא ליה, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: (ויקרא יח, יז) [ערוה אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בתה לא תקח לגלות ערותה] שארה הנה זמה היא - הכתוב עשאן לכולן זמה אחת (דאינו חייב על אשה ובתה ובת בתה ובת בנה בביאה אחת - כמתניתין, אלא אחת, והיינו חמותו ואם חמותו ואם חמיו). של ראשונה; עכשיו נמצא ששחט ראשונה = 'אותו', 'ואת בנו' = השלישית, 'ובנו' = שניה, 'אותו' = שלישית,

משנה:

אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטלים (שוק) של עימאום (שם העיר), שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל: הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו מהו? חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת? (מפרש בגמרא). אמרו לו: לא שמענו, אבל שמענו 'הבא על חמש נשיו נדות כהעלם אחת - שהוא חייב על כל אחת ואחת' ורואין אנו שהדברים קל וחומר.

*[##] רבי עקיבא שאל כך משום שלמד את תשובת חכמים לרבי יוחנן בן נורי: 'רבי יוחנן בן נורי אומר: הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו אמרו לו: שלשתן שם אחד הן' אם שלוש חמיות 'שם אחד הן' - אולי גם שלש אחיות? - וכן נראה מהערת הרא"ש בשטמ"ק אות יא, להלן]

גמרא:

היכי דמי? אילימא כדקתני - מאי תיבעי ליה? הרי שמות מוחלקין (ששלשה לאוין מוחלקין בהו) הרי גופין מוחלקין? אלא הכי קתני: 'הבא על אחותו' היא אחות אביו שהיא אחות אמו (כדמפרש לקמיה: ברשיעא בר רשיעא) - מהו? חייב אחת על כולן, או חייב על כל אחת ואחת? מי אמרינן הרי שמות (לאוין) מוחלקין? או דלמא הרי אין גופין מוחלקין? אמרו לו: לא שמענו, אבל שמענו הבא על חמש נשיו נדות בבת אחת שחייב על כל אחת ואחת משום נדה, וראינו שהדברים קל וחומר: ומה הבא על חמש נשיו נדות בבת אחת - שהן שם אחת (לנדה לא תקרב - ויקרא יח, יט, ויקרא כ, יח) - חייב על כל אחת ואחת, אחותו היא אחות אביו שהיא אחות אמו, שהן שלשה שמות - אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת!

איכא למיפרך: מה לחמש נדות שכן גופין מוחלקין?

אלא: אמר קרא (ויקרא כ, יז) [ואיש אשר יקח את אחותו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם] ערוה אחותו גלה [עונו ישא] (מפרש בפרק קמא (לעיל ב:)) דאייתר ליה להא דרשא) - לחייב על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו. [שטמ"ק אות יא: אלא אמר קרא ערוה אחותו גלה: גליון: תימה: למה לי קרא? הא תנן י"ש בא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות, ולא מצריך קרא, אלא מחייב אכולהו באיסור כולל ובאיסור מוסיף, וכל שכן היכא דהוי ליה איסור בת אחת, כדאמר בפרק 'ארבעה אחין': 'איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה, איסור בת אחת מיבעיא?' - דשאני הכא, דהכל איסור אחות הילכך בעיא קרא - הרא"ש ז"ל]

אמר רב אדא בר אהבה: משכחת לה ברשיעא בר רשיעא שבא על אמו, והוליד שתי בנות, וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן, ובא בנו על אחות אמו - שהיא אחותו - שהיא אחות אביו, דהוה ליה רשיעא בר רשיעא.

[שטמ"ק אות יא: אלא אמר קרא ערוה אחותו גלה: גליון: תימה: למה לי קרא? הא תנן י"ש בא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות, ולא מצריך קרא, אלא מחייב אכולהו באיסור כולל ובאיסור מוסיף, וכל שכן היכא דהוי ליה איסור בת אחת, כדאמר בפרק 'ארבעה אחין': 'איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה, איסור בת אחת מיבעיא?' - דשאני הכא, דהכל איסור אחות הילכך בעיא קרא - הרא"ש ז"ל]

תנו רבנן: 'בא עליה' (על אחת מכל העריות), 'וחזר ובא עליה, וחזר ובא עליה' (בהעלם אחת) - חייב על כל אחת ואחת, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרים: אינו חייב אלא אחת; ומודים חכמים לרבי אליעזר בבא על חמש נשיו נדות כבת אחת (בהעלם אחת) שהוא חייב על כל אחת ואחת, הואיל והוא גרם להן (להביא כל אחת חטאת, דהיינו חמש חטאות - הלכך הוא נמי מייתי חמש חטאות; אבל חמש ביאות בערוה אחת בהעלם אחד - היא נמי לא מתיא אלא חד, וכן הוא) .

אמר רבא לרב נחמן: מי אמרינן 'הואיל והוא גרם להן'? והתניא [תופסתא כריתות פ"מ מ"י]: 'הוא כהעלם אחת' (בין חמש ביאות בחמש עריות, בין חמש ביאות על כל אחת) והיא [בגירסת רש"י: והן] בחמש העלמות, הוא אינו חייב אלא אחת והיא חייבת על כל אחת ואחת!?

(והן ה' העלמות. שנועד לכל אחת בין כל ביאה וביאה מביאותיו - הוא אינו חייב אלא אחת על כל אחת, והיא - כל אחת ואחת - חייבת חמש, דהיינו על כל ביאה וביאה; אלמא אף על גב דהוא גרם לכל אחת להביא חמש חטאות - לא בעי הוא למייתי על כל חדא אלא אחת!)

ואית ספרים דכתיב בהו הוא בהעלם אחת והיא בה' העלמות ובערוה אחת מיירי; לשון נקייה הוא, ויש"ר כח"ו):

אלא אימא 'הואיל וגופין מוחלקין' .

איבעיא להו: קצר וקצר (קצר כגרוגרת בשבת וזה השיעור, חזר וקצר בהעלם אחד) - מה לי אמר רבי אליעזר? טעמא דרבי אליעזר התם משום שהוא דעבד תרתין, ואמטול להכי אמר חייב על כל אחת ואחת, והכא נמי דעבד תרתין? או דלמא טעמיה דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר לו לערבן לביאות זו בזו, אמטול להכי אמר רבי אליעזר חייב על כל אחת ואחת, אבל קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחת - כיון דאפשר לו לערב שתי גרוגרות כבת אחת, אינו חייב אלא אחת? מאי?

אמר רבה: טעמא דרבי אליעזר התם משום דעבד תרתין, הכא נמי הא עבד תרתין.

ורב יוסף אמר: טעמא דרבי אליעזר התם דאי אפשר לו לערבן (הילכך חשיבי), אבל אפשר לו לערבן (אבל קצירת שתי גרוגרות אפשר לערב ולקצור בבת אחת) אינו חייב אלא אחת.

איתיביה אביי לרבה: רבי אליעזר מחייב על ולדי מלאכות במקום אבות מלאכות (שאם עשה אב ותולדה בהעלם אחת - חייב שתיים); - הא אב ואב כבת אחת (כגון קצר וקצר, דזו חו אב מלאכה) פטור (מן אחת); ואי אמרת טעמא דרבי אליעזר משום דקעבד תרתין, אמאי פטור?

אמר מר בריה דרבנא: אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא: הכא במאי עסקינן (הא דקתני 'דבי אליעזר כו' דדייקינן מינה 'הא אב ואב פטור')? בדלית (טרייל"א של גפן היא) המודלית על גבי תאינה (ותאנים בתאנה, ואין ענבים בגפן, והיה צריך לבצור הגפן להסקה) וקצצן כבת אחת (וקצץ בבת אחת פרי התאנה וזמורת הגפן, דחייב שתיים: חדא אפרי תאנה, דהיינו קוצר, וחדא אזמורה, דתולדה דקוצר, דקיימא לן [שבת דף עג:]: 'זומר וצריך לעצים תולדה דקוצר היא'), משום הכי מחייב רבי אליעזר (שתיים אף על גב דבבת אחת): הואיל ושמות מוחלקין (זה אב וזו תולדה) וגופין מוחלקין (דשני אילנות הן).

דכוותה קצר וקצר היכי משכחת לה דמיפטור (דדייקינן 'הא אב ואב פטור')? כגון שקצר שתי גרוגרות כבת אחת (דהשתא לאו תרתין הוא דעבד, ובבת אחת עשאן, גופין ושמות מוחלקין נמי ליכא), אבל קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת (דותרין מלאכות עבד בהעלם אחת) - חייב (מחייב רבי אליעזר).

משנה:

ועוד שאלן רבי עקיבא: אבר המדולדלת בבהמה (תלוש רובה ומעורה במקצת) מהו (שיטמא משום אבר מן החי, כאילו נתלש לגמרי, דקיימא לן ב'העור והרוטב' (חולין קכח): דאבר מן החי מטמא כנבלה)?

אמרו לו: לא שמענו, אבל שמענו אבר המדולדלת באדם שהוא טהור (אבר הנתלש מן האדם לגמרי - מטמא כמת [בפרק 'העור והרוטב' (שם קכט)] והמדולדלת = שדבוק קצת - טהור), וכך היו

(כריתות טו, ב)

המשך המשנה:

מוכי שחין (אבריהן נופלין) עושין בירושלים: הולך לו ערב פסח אצל הרופא וחותכו עד שמניח בו כשערה (ולא חותכו לגמרי: שלא יטמא אותו החותכו שנוגע בו בשעת פרישה), ותוחבו (לאבר) בסירא (בקוץ המחובר לקרקע, או לכותל), ונמשך ממנו (והוא - החולה - נמשך, ונתלש האבר מאליו), והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו (לא משום טהרה, שקודם לכן נמי טהור, אלא שלא יהא מאוס ברגל באבר המדולדל), ורואין אנו שהדברים קל וחומר (מפרש בגמרא: אדם שמתמא מחיים = שמקבל טומאה מחיים, ואפילו הכי לא מטמא אבר המדולדל - קל וחומר בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים).

גמרא:

[שטמ"ק: מאי קו"ח? - ומה אדם שמתמא מחיים, אבר המדולדל בו טהור - בהמה שאינה טמאה מחיים, אבר המדולדל בה אינו דין שטהור!]

ומה אבר אדם שנתלש בחיים מטמא באוהל, ואבר מדולדל אינו מטמא במגע, קו"ח בהמה, שאבר שלה התלוש אינו מטמא באוהל, כל שכן שאבר המדולדל אינו מטמא במגע!]

תנן התם [דומה למכשירין פ"א מ"ה]: 'המוחק את הכרישה' (כותש*) את הקפלוט שקורין פור"ש) והסוחט (מים ש) כשערו (כגון יוצא מבית המרחץ ומסתפג באלונטית) ובכסותו - משקה שבתוכו (שבתוך הכרישה) אינם בכי יותן (דלא חשיבי מידי הואיל ובלועין הן) והיוצאין ממנו הרי הן בכי יותן (אם נפלו על הזרעים); אמר שמואל: וכרישה עצמה (לאחר שיצאו ממנו המשקין) הוכשרה (אף על פי שלא נגעה בהן אחר יציאתן); מאי טעמא? - בשעת פרישה ממנו הוכשרה. תוספות ד"ה המוחק את הכרישה. פירש בקונטרס כותש הקפלוט וקשה דא"כ פירות נינהו ומי פירות אינן מכשירין?!

ועוד קשה: דקאמר 'הסוחט בשערו אינו בכי יותן והיוצאין ממנו הרי הוא בכי יותן', ופירש הקונטרס סחט בשערו אחר שיצא מבית המרחץ, ואם כן שבשערו אמאי אינו בכי יותן? והלא תחלתו לרצון היה, ואמרין [מכשירין פ"א מ"א] 'כל משקה שתחלתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון'! לכן פרי' דמירי שירדו הגשמים עליהם, ולא היה לרצון עד שיצאו מהם.

והתנן 'ערב פסח הולך לו אצל כו', ואי אמרת 'בשעת פרישתן הוכשר' - הא איכא נמי ההוא אבר המדולדל, בשעת פרישתו מאדם נטמיה לאדם (למוכי שחין)?

כדקאמר רב יוסף: בניתזין בכל כחן (שמשך עצמו בכח ונתלש בכח וליכא נגיעה בשעת פרישה) - הכא נמי בניתזין בכל כחן. (אבל מי כרישה יוצאין בנחת, ולאחר שיצאו ממנה - חשובין הן מיד, וקודם שיפלו לארץ נוגעין בה בשעת פרישה.) והיכא איתמר דרב יוסף?

אהא: 'זב וטמא מת שהיו מהלכים, וירדו עליהם' (על בגדיהן) גשמים - אף על פי שסוחטין (הזב בעצמו החליק כסותו כלפי מטה שיפלו המים) מצד העליון לצד התחתון - (אותן המשקין היורדין בבגד מלמעלה למטה) טהורים (ואין מטמאין אדם הנוגע בהן) שאין מחשבינן (לפי שאינן חשובין הואיל ועומדין ליבלע בשפה התחתונה של בגד) אלא שיצאו מכולן (והא דכתיב בסיפא 'אלא לאחר שיצאו מגופו' - לא גרסינן לה); יצאו מכולן הרי מכשירין (אם נפלו על הזרעים וטהורין שאינן מטמאין את הזרעים אלא אם כן הזב נוגע בהן לאחר שיצאו מכולו). אמר רב יוסף: בניתזין בכל כחן.

משנה:

ועוד שאלן רבי עקיבא: השוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחת מהו? חייב על כל אחת ואחת או אחת על כולן?

אמרו לו: לא שמענו.

אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד מחמשה תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה (על כל תמחוי אם אכלן קודם זריקת דמים), ורואה אני שהדברים קל וחומר (מפרש בגמרא).

אמר רבי שמעון: לא כך שאלו רבי עקיבא, אלא באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו? חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת?

אמרו לו: לא שמענו.

אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר.

אמר לו רבי עקיבא: אם הלכה (שקבלת מרבך שחייב על כל אחד מן הזבחים) – נקבל (נקבלנה ממך), אם לדין (שאתה למד אותה מקל וחומר ממעילה) – יש תשובה. אמר לו: השב!

אמר: ולא אם אמרת במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל (שאם נתן אוכל הקדש לחבירו – חייב כאילו אכלה הוא עצמו, דקיימא לן המוציא הקדש לחולין – הוּא מעל, ולא מי שניתן לו) ואת המהנה כנהנה (במידי דלאו בר אכילה), צירף את המעילה לזמן מרובה (שאם נהנה היום בחצי פרוטה ומכאן עד שלש שנים חצי פרוטה – מצטרפות לקרבן; ולקמן בפרק 'ספק אכל חלב' (דף יח:) מפי' לה מ'תמעול מעל' נויקרא ה,טו) – ריבה' – תאמר בנותר שאין בו אחת מאלו? [##] תשובת רבי עקיבא – רק לפי רבי שמעון, שהרי עוסק בנותר, ולפי תנא קמא רבי עקיבא שאל על שחוטאי חוץ.]

גמרא:

מאי קשיא ליה לרבי שמעון (מה ראייה לשוחט בחוץ מאוכל זבח לפני זריקה)? הכי קא קשיא ליה: מה ראייה לשוחט מאוכל? מה לאוכל שכן נהנה? אלא כך שאלו: האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת מהו? חייב בכל אחת ואחת או אחת על כולן? אמרו לו: לא שמענו.

אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד מחמשה תמחויין בהעלם אחת שחייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים קל וחומר: מה מזבח אחד שאין גופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת משום תמחויין מוחלקין, חמשה זבחים – דגופין מוחלקין – לא כל שכן!

אמר רבי שמעון: לא כך שאלו, אלא באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת – מהו? חייב אחת על כולן? או חייב על כל אחת ואחת?

אמרו לו: לא שמענו.

רבי יהושע אומר: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר.

אמר לו רבי עקיבא: אם הלכה נקבל כו'...

קיבלה רבי יהושע להא תשובה מרבי עקיבא או לא? תא שמע, דתניא: 'אכל חמש חתיכות נותר מזבח אחד בהעלם אחת בחמשה תמחויין' – אינו מביא אלא חטאת אחת, ועל לא הודע שלהן (שהיו חמש חתיכות נותר וחמש חתיכות כשרות לפניו, ואין ידוע איזו אכל: אם החמש של נותר אם החמש כשרות) אינו מביא אלא אשם תלוי אחת; מחמשה תמחויין בחמש העלמות (ומזבח אחד אכל נותר) – מביא חטאת על כל אחת ואחת (משום נותר, דהעלמות מחלקין), ועל לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת; מחמשה זבחים (אכל נותר) בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת (הואיל וגופים מוחלקין);

רבי יוסי ברכי יהודה אומר: אפילו אכל חמש חתיכות מחמשה זבחים בהעלם אחת – אינו מביא אלא חטאת אחת, ועל ספיקן אין מביא אלא אשם תלוי אחת;

כללו של דבר: כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות

(רבי יוסי ורבי אליעזר [בתוספתא כריתות פ"ב מ,ט] סבירא להו כרבי עקיבא דמתניתא דרבי שמעון.) (אתאן לתנא קמא דאירי רישא בחמש חתיכות נותר מזבח אחד, והכי קאמר: לגבי מעילה מודינא דתמחויין מחלקין:) אכל חמש חתיכות בחמשה תמחויין מזבח אחד לפני זריקת דמים אפילו בהעלם אחת – חייב על כל אחת ואחת משום מעילה (לפני זריקת דמים. שייכא מעילה אבל נזק הדם דהיתה לה שעת היתר לכהנים שוב אין בו מעילה וכן מפורש במנחות בפרק התכלת (דף מ:) – ' –

(כריתות טז, א)

ואילו 'על ספיקו מביא אשם תלוי' לא קתני (בסיפא גבי מעילה); מני הא (כלומר: תנא קמא מני)? אילימא רבי עקיבא – ליתני נמי סיפא 'ועל ספיקן מביא אשם תלוי', דהתנן (בפרק 'דס שחיטה' (משנה ב, לקמן בב.)) : 'דכי עקיבא מחייב על ספק מעילה אשם תלוי'! אלא – לאו רבי יהושע

היא, וקתני 'בחמש העלמות מביא חמש חטאות', ושמע מינה קיבלה מיניה (העלמות הוא דמחלקין, אבל זבחים לא, ושמע מינה הדר ביה רבי יהושע)!!
אלא אדרבה: מסיפא, דקתני 'מחמשה זבחים אפילו בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת' - שמע מינה לא קיבלה מיניה!!
ואלא מאי אית למימר? (מיהא ברייתא) תנאי היא (בתמיה, כלומר: מאי בעית למשמע מהך ברייתא? תנאי היא)!!: דאיכא תנא דקיבלה ואיכא תנא דלא קיבלה (תנא קמא, דקתני העלמות - דמשמע דהעלמות מחלקין, ולא זבחים, אית ליה דקיבלה רבי יהושע והדר ביה; והאי דקתני 'חמשה זבחים בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד' - תנא אחרינא הוא, ואית ליה דלא קיבלה!!)
(אפילו הא לא פשטת מינה דתנאי היא ד) אפילו תימא רבי עקיבא היא, והאי תנא (תנא קמא - אליבא דרבי עקיבא קאי, מדקתני העלמות, דמשמע העלמות ולא זבחים; ודקא קשיא לך דלא תניא אשם תלוי אספק מעילות) סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא: סבר לה כותיה בהעלמה, ופליג עליה במעילות (והאי דקתני מחמשה זבחים בהעלם אחד חייב על כל אחד - תנא אחרינא הוא, ורבי יהושע היא) .

היכי דמי חמש מעילות [בחמשה תמחויים]?
אמר שמואל: כאותה ששנינו: חמשה דברים בעולה מצטרפין (לענין כזית להעלותן בחוק: שאם העלן - חייב כרת; ולהכי נקט 'עולה': דבשאר זבחים לא מצטרף בשר, לפי שאינן כליל): הברש, והחלב, והיין, והסלת, והשמן (הכא נמי שאכל מחמשה דברים הללו).
חזקיה אמר: כגון שאכל מחמשה אברים;
ריש לקיש אמר: אפילו תימא באבר אחד, משכחת לה בכתף (בכתף יש חמשה אברים: הפרסה, והעצם התחתון עד הארכובה, ושני עצמות לבד מן הכתף);
רבי יצחק נפחא אמר: כגון שאכל בחמשה מיני קדירה (כגון: כרישין, ובצלים, וכרוב, ודלעת, ולפת, ואכלן כזה עצמו וכזה עצמו);
רבי יוחנן אמר: כגון שאכל בחמה טעמים (צלי, ומבושל, כבוש, שלוק, וצלי קדר) .

משנה:
אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבי אליעזר: העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה (אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחרני) מעין מלאכה אחת (תולדות הרבה של אב אחד וכולן) בהעלם אחת - מהו? חייב אחת על כולן? או חייב על כל אחת ואחת? (ובגמרא פריך: מאי קמבעיא ליה, דנקט תרי מילי: שבתות הרבה ותולדות הרבה, ואמאי נקט תולדות ולא אבות?)
אמר לי: חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר: ומה נדה שאין בה תוצאות הרבה (עניינים הרבה, כגון שבת, דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן) וחטאות הרבה חייב על כל אחת ואחת, שבת שיש בה תוצאות הרבה ומיתות [נ"א וחטאות] הרבה אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת? (נדה אין בה תוצאות הרבה: דאין חיובה אלא ביאה, וחייב על כל ביאה וביאה בהעלם אחת, כדאמר רבי אליעזר לעיל בגמרא צ"ע עליה וזוזר ובא עליה כו').
אמרתי לו: אם אמרת בנדה שיש בה שתי אזהרות שהוא מוזהר על הנדה והנדה מוזהרת עליו (דכתיב (ויקרא כ"ח) ונכרתו שניהם מקרב עמם), תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת?
אמר לי: הבא על הקטנות (כמו 'על הקטנה' ומאי 'קטנות' - דעלמא, כלומר: הבא על אחת מן הקטנות ביאות הרבה בנדתה) יוכיח, שאין בה אלא אזהרה אחת (שאינה מוזהרת עליו) וחייב על כל אחת ואחת (על כל ביאה וביאה)!
אמרתי לו: אם אמרת בקטנות, שאף על פי שאין בהן עכשיו יש בהן לאחר זמן - תאמר בשבת, שאין בה עכשיו ולא לאחר זמן?
אמר לי: הבא על הבהמה יוכיח (שחייב על כל ביאה, כדאמרן לעיל טעמא: שאי אפשר לערב הביאות) .
אמרתי לו: הבהמה כשבת (פלוגתא היא בגמרא: איכא למאן דאמר קבל רבי עקיבא מרבי אליעזר, והכי קאמר ליה: בהמה כשבת: מה בהמה חייב על כל אחת ואחת - אף שבת חייב על כל אחת, דאינו יודע להשיב כלום; ולמאן דאמר לא קיבלה מיניה - הכי קאמר ליה: אף בהמה מיבעי לי כשבת) .

גמרא:
מאי קבעי מיניה (דנקט 'שבתות הרבה' ועושה בזו אותה מלאכה שעשה בזו, ונקט תולדות ולא אבות)? אי 'שבתות כגופין דמיינן' (אי האי דעבד בכמה שבתות: אותן מלאכות שעשה בזו עשה בזו, ובהעלם אחד: דלא הודע לו בינתיים, מי אמרינן 'כיון דבתרי שבתות עשאן הויין הני תרתי

שבתות כשני גופי עבירות: כאילו קצר חרע בהעלם אחת, וחייב על כל אחת) ואי לא (או לא: דאמרין דהוי כעושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם אחת, דחייב חדא) 'בעי מיניה?' (אי הא קמיבעיא ליה אמאי נקט 'תולדות') ניבעי 'העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה' (ליבעי הכי, א'עשה אב מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו)?

אלא 'ולדי מלאכות אי כאבות דמיין ואי לא' בעי מיניה (אי בולדי מלאכות קבעי מיניה: אם עושה תולדות הרבה מאב אחד, אי חייב אחת או על כל אחת ואחת, ולהכי נקט תולדות)? (אם כן אמאי נקט 'שבתות הרבה') ניבעי מיניה (הכי) 'העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת'?

אמר רבה: אמרי בי רב: תרתי בעא מיניה: 1. שבתות כגופין דמיין ואי לא? בעא מיניה, 2. 'ולדי מלאכות כמלאכות דמיין אי לא?' [נשמ"ק יז:]: ופשט ליה דשבתות כגופין דמיין, ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין (ופשיט תרוייהו לחומרא, מדקתני 'חייב על כל אחת ואחת', ואף על גב דמנדה לא מצי למיפשט ליה אלא חדא, דהא בנדה ליכא תולדות);

ושבתות - היכי מיבעי ליה (איזו מהן, כלומר: היכי דמי דקעביד לה להא מלאכה בכמה שבתות)? :

1. שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה (לרבי עקיבא) דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק (דחייב על כל אחת, דלא אמרינן 'חדא שגגה', אלא אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה: דדמי כמי שנודע לו בינתיים דשבת הוי, והוי כעושה מלאכה אחת בכמה העלמות), וזדון שבת (יודע שהוא שבת) ושגגת מלאכות (דסבור שמלאכה זו מותרת היא) הוא דבעי מיניה: אי כגופין דמיין (דהא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, דלהכי הויין ידיעה: לידע ששבת היתה, אבל לענין שגגת מלאכות - ליכא ידיעה עד שילמוד, והכי קמיבעיא ליה: האי דעבד חדא מלאכה בשתי שבתות, מי אמרינן: כיון דבשני ימים הם, אף על גב דהעלם אחד הוא לגבי מלאכות, הויין הנך שבתות כגופין של מלאכה שאינן דומין זה לזה, כגון זרע וקצר בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות, דחייב על כל אחת, כדאמרין [שבת דף ע"א, כריתות ג, א] 'אחת שהיא 'הנה' = זדון שבת ושגגת מלאכות' אי לא (או לאו כגופין דמיין, והרי עשה בהעלם אחד מלאכה אחת עשר פעמים שאינו חייב אלא אחת)?

2. או דלמא זדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה דכגופין דמיין (שאינן דומות זו לזו: שהעושה בשגגת מלאכות וזדון שבת - חייב שתיים, דהיינו 'אחת שהיא הנה'), ושגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה (דאפילו אמרינן כגופין דמיין - לא מחייב אלא חדא, דהיינו 'הנה שהיא אחד': שהעושה שתי אבות בשגגת שבת וזדון מלאכות בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, אלא אי איכא ידיעה בינתיים דשבת היא - מהניא לחלק, דהעלמות מחלקין, והכי קמיבעיא ליה): דימים שבינתיים אי הויין ידיעה לחלק (מי אמרינן 'ימים שבינתיים הויין ידיעה כמו שנודע לו ששבת היא') אי לא?

אמר רבה:

(כריתות טז, ב)

מסתברא (מהא מתניתין דאמרין לקמן) שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, וזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה: כגופין דמיין או לאו? ופשט ליה דזדון שבת ושגגת מלאכות כגופין דמיין, ולא קביל מיניה, ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין ולא קביל מיניה.

אמר רבה: מנא אמינא לה? - דתנן [שבת פ"ז מ"א]:

'כלל גדול אמרו בשבת:

(א) כל השוכח עיקר שבת (דסבור: לא נכתבה שבת בתורה, דהיינו העלם זה וזה בידו: שגגת שבת ושגגת מלאכות) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא אחת (על כולן, דחדא שגגה היא; והתם ליכא למימר 'ימים שבינתיים הויין ידיעה', דהא לא ידע לעולם עיקר שבת, עד שילמוד);

(ב) היודע עיקר שבת (שידע שארבעים אבות מלאכות אסורות בשבת, אבל אינו יודע שהיום שבת, דהיינו שגגת שבת וזדון מלאכות) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה (ולא נודע לו בינתיים שחטא) - חייב על כל שבת ושבת (חייב על כל שבת ושבת חטאת אחת, משום דימים שבינתיים הויין ידיעה לענין שגגת שבת; ואינו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת, דהא שגגת שבת וזדון מלאכות - דהיינו 'הנה שהיא אחת' [כריתות ג, א]);

(אבל 'כגופין דמיין' ליכא למימר, דנימא דמשום הכי חייב על כל שבת: דעל כרחיך מסיפא קדייק [רבה] ואזיל, דלית ליה להאי תנא 'שבתות כגופין דמיין', וטעמא דרישא - משום דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק);

(ג) **ה'יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה** (ואותן שעשה בזו עשה בזו, דשגג במלאכות הרבה: כסבור מלאכה זו מותרת) - **חייב על כל אב מלאכה ומלאכה** (על שבת ראשון, דהיינו 'אחת שהיא הנה': זדון שבת ושגגת מלאכות)'

ואילו 'חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת' לא קתני (בהך סיפא גבי זדון שבת ושגגת מלאכות: דכיון דאותן עצמן שעשה בזו עשה בזו ובהעלם אחד - אלמא שבתות לאן כגופין דמיין, והוה ליה 'עושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם אחד', ואינו חייב אלא אחת); **מני הא? אילימא רבי אליעזר, אימא סיפא:**

(ד) **'העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אין חייב אלא אחת'** (דכיון דאב אחד לכולן) ,

ואי רבי אליעזר - חייב על כל ולדי מלאכות כמלאכות! אלא פשיטא רבי עקיבא היא, ושמע מינה (ממציעתא): שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה (לרבי עקיבא) דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק (מדקתני 'חייב על כל שבת ושבת'), זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי אי כגופין דמיין, ופשט ליה דכגופין דמיין, ולדי מלאכות כמלאכות דמיין, ותרוייהו לא קביל מינה (מדלא קתני 'חייב על כל אב מלאכה של כל שבת', וולדי מלאכות נמי לא קביל מינה, כדקתני סיפא 'מלאכה אחת כו').

אמר ליה אביי: לעולם אימא לך זדון שבת ושגגת מלאכות פשיטא ליה לרבי עקיבא דשבתות לאו כגופין דמיין (מדלא קתני 'על כל מלאכה של כל שבת'), ושגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מינה: דימים שבינתיים, מי הויין ידיעה לחלק או לא? ופשט ליה דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, וקביל מינה (מדתניא מציעתא: 'חייב על כל שבת ושבת', והכי קאמר סיפא דמתניתין: 'בהמה כשבת' = הדין עמך, דודאי כזה כן זה), ופשט ליה ולדי מלאכות כמלאכות דמיין ולא קביל מינה (מדתניא סיפא 'מעין מלאכה אחת כו'). (בין אביי ורבה איכא פלוגתא אליבא דרבי אליעזר בזדון שבת ושגגת מלאכות: דלרבה מחייב ליה רבי אליעזר תרתי, ולאביי אפילו רבי אליעזר לא מחייב אלא חדא; ועוד: דמאי דקאמר רבה דמיבעיא ליה לרבי עקיבא - קאמר אביי דפשיטא ליה, אבל תרוייהו מודו דלרבי עקיבא - שבתות לאו כגופין דמיין, וגבי שגגת שבת אית ליה ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק.)

רב חסדא אמר: זדון שבת ושגגת מלאכות - אפילו רבי עקיבא סבירא ליה דכגופין דמיין (והאי דקתני ב'כלל גדול' גבי שגגת מלאכות **ה'יודע שהוא שבת כו' חייב על כל מלאכה ומלאכה** - של כל שבת ושבת קאמר: אף על גב דאותה שעשה בזה עשה בזה, ובהעלם אחת - אפילו הכי חייב: דשבתות כגופין דמיין; משום הכי קתני 'בשבתות הרבה!'), וכי בעי מינה - שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מינה: דימים שבינתיים אי הויין ידיעה לחלק, ופשט ליה ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, וקביל מינה (כדקתני מציעתא **ה'יודע עיקר שבת...**); ופשט ליה ולדי מלאכות כמלאכות דמיין - ולא קביל מינה (כדקתני סיפא: 'מעין מלאכה אחת כו').

אמר רב חסדא: מנא אמינא לה (דאית ליה לרבי עקיבא שבתות כגופין דמיין)? - דתניא: **'הכותב שתי אותיות בהעלם אחת - חייב; כשתי העלמות, רבן גמליאל מחייב'** (דאין ידיעה לחצי שיעור, ולא מהני ידיעה שבינתיים לחלק שלא יצטרפו), **וחכמים פוטרין** [נ- כמו משנה שבת פ"ב מ"ו]; **ומודה רבן גמליאל שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת - פטור'** ותניא אחריתי **'הכותב שתי אותיות בשתי שבתות, אחד בשבת זו ואחד בשבת זו - רבן גמליאל מחייב, וחכמים פוטרין'** קא סלקא דעתך דרבן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה (כדמפרש לקמן: דליכא למימר דרבי אליעזר סבירא ליה, מדקתני 'ומודה'); בשלמא לדידי, דאמינא 'זדון שבת ושגגת מלאכות אפילו רבי עקיבא אומר דשבתות כגופין דמיין' הא דתניא 'פטור' - בזדון שבת ושגגת מלאכות, דשבתות כגופין דמיין (דכיון דשבתות כגופין דמיין, גבי זדון שבת ושגגת מלאכות הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאינן דומות זו לזו בהעלם אחת, שפטור מכולם),

(כריתות יז, א)

והא דתניא 'חייב' - בשגגת שבת וזדון מלאכות, דקסבר אין ידיעה לחצי שיעור (דאי נמי סבירא לן ימים שבינתיים - ידיעה הן, הכא ליכא למימר דמהני חילוק שבתות לחלק שלא יצטרפו, דקסבר אין ידיעה לחצי שיעור); אלא לרבה - דאמר סבירא ליה לרבי עקיבא דשבתות כגוף אחד הן, בשלמא הא דתניא 'חייב' - משכחת לה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות: דשבתות כגוף

אחד הן, ובין כשגגת שבת וזדון מלאכות, דקסבר אין ידיעה לחצי שיעור; ואלא הדתניא פטור - במאי מוקמת לה? לא בהדא ולא בהדא (בשגגת מלאכות לא מוקמת לה, דהא אמר לעיל: לרבי עקיבא לאו כגופין דמיין, ומצטרפין! ובשגגת שבת נמי לא: דאי נמי אמרינן ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, הא שמעינן ליה לרבן גמליאל לעיל דאין ידיעה לחצי שיעור, דקתני 'בשתי העלמות רבן גמליאל מחייב')! ?

אמר לך רבה: רבן גמליאל סבירא ליה כרבי אליעזר, דאמר שבתות כגופין דמיין; והא מדקתני 'ומודה רבן גמליאל' - מכלל דפליגי אחרנייתא; אי אמרת בשלמא כרבי עקיבא סבירא ליה (דאית ליה לרבי עקיבא נמי שבתות כגופין דמיין, והא דקתני 'מודה' - לרבי עקיבא הוא דמודה), היינו דפליגי בשגגת שבת וזדון מלאכות (בהכותב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו בשגגת שבת וזדון מלאכות): דרבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור (דרבן גמליאל מחייב, כאידך ברייתא, דאין ידיעת ימים שבינתיים מועלת לחצי שיעור) ורבי עקיבא (ורבי עקיבא היינו חכמים, דפטרי) סבר יש ידיעה לחצי שיעור, ומודה רבן גמליאל בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא פטור, אלמא שבתות כגופין דמיין! אלא אי אמרת רבן גמליאל כרבי אליעזר סבירא ליה (בשגגת מלאכות וזדון שבת, דהא דקתני 'ומודה' - לרבי אליעזר קאמר), מכלל דפליגי (על כרחיך מכלל דפליגי במקצת), במאי? אי בשגגת שבת וזדון מלאכות - אפילו רבי אליעזר כרבן גמליאל סבירא ליה דאין ידיעה לחצי שיעור, דתניא: 'הכותב שתי אותיות בשתי שבתות אות: אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו: רבי אליעזר מחייב (ודאי בשגגת שבת קאמר, ומשום הכי קתני דאין ידיעה לחצי שיעור: דאי בשגגת שבת וזדון מלאכות, הא כולי עלמא מודו דלרבי אליעזר שבתות כגופין דמיין ופטור)!' ?

אלא באחת על האריג חיובי מחייב, דתנן [שבת פ"ג מ"א]: 'לרבי אליעזר אומר: האורג שלשה חוטיין בתחלה ואחד על האריג - חייב'. (אלא באחת על האריג' פליגי רבי גמליאל ורבי אליעזר, דלרבי אליעזר פטור ולרבן גמליאל חייב, והכי קאמר: מודה רבן גמליאל לרבי אליעזר בכותב אות אחת כו' בזדון שבת ושגגת מלאכה, שהוא פטור: דשבתות כגופין דמיין, ואף על גב דפליג עליה באחת על האריג: דהתם מחייב רבן גמליאל אף על גב דדמי להאי דכותב חצי שיעור בשבת שני ומשלים ללחצי שיעור הראשון, ואורג נמי חצי שיעור על האריג כן הוא אפילו הכי מחייב רבן גמליאל, דהא גבי כותב היינו טעמא דפטור בשבתות: דשבתות כגופין דמיין, ולא מצטרפין, דדמי כחורש חצי שיעור וזורע חצי שיעור, אבל באורג - דמעיקרא הוי בהאי בגד אריג שיעור הרבה - חשיב האי חוט שארג זה אגב כל הבגד; ואף על גב דתנא קמא דרבן גמליאל דפליג עליה באין ידיעה לחצי שיעור - לאו רבי אליעזר הוא [דהא רבי אליעזר בידיעה לחצי שיעור סבר כרבן גמליאל], אפילו הכי האי 'ומודה' דקתני - אדרבי אליעזר קאי, ואפולוגתא דאחת על האריג; והא דקתני ליה הכא גבי העלמות, דאידי ואידי בעושה לחצאין איירי, אידי דאיירי בכותב לחצאים קאמר, ובהא רבי אליעזר נמי חיובי מחייב.)

אמר רבה: מכלל (לעולם 'ומודה' דקתני - לרבי אליעזר מודה, ואהך פלוגתא קאי) דפליג בחדא, דתניא [דברי תנא קמא הם בתוספתא שבת פ"ג מ"ז]: 'הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת כהעלם אחת - חייב; בשתי העלמות - פטור' (ויש ידיעה לחצי שיעור); רבי יוסי אומר: כהעלם אחד כרשות אחד חייב, בשתי לשויות (ושתייהן רשות הרבים) - פטור (דרשויות מחלקות); דרבן גמליאל כתנא קמא, ורבי אליעזר כרבי יוסי! (ברייתא דלעיל מודה רבן גמליאל לרבי אליעזר דשבתות כגופין דמיין, דמחלקין לכתיבת שתי אותיות מלצרף, אבל בהא פליג עליה: דדרשויות לא מחלקות.)

תא שמע: 'אמר לו: חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר: ומה נדה שאין בה תוצאות הרבה' [כו'] בשלמא לרב חסדא, דאמר שגגת שבת וזדון מלאכות בעי מיניה, דימים שבינתיים מי הויין ידיעה לחלק או לא - היינו דקאמר ליה 'ומה נדה' (דנדה אית בה ידיעת ימים שבינתיים, כדמפרש לקמן), אלא לרבה, דאמר 'זדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעי מיניה: דשבתות אי כגופין דמיין ואי לא' - (מאי פשיט ליה מנדה? בנדה מאי חילוק גופין איכא?) ליתני נדות (מה נדות שאין בהן תוצאות הרבה, הבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת ואחת כו', דגופין נינהו - שבתות לא כל שכן שהן גופין)! ?

אמר לך רבה: תני 'נדות'. שמואל תני 'נדה' (דסבירא ליה כרב חסדא); רב אדא בר אהבה תני 'נדה'; רב נתן בר אושעיא אומר: תני 'נדות'.

ולרב חסדא, דאמר 'שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה: דימים שבינתיים מי הויין ידיעה לחלק ואי לא' - נדה, מאי 'ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק' אית בה?

אמר רבא: כגון שבא עליה וטבלה וראתה וחזר ובא עליה וטבלה
[וראתה] וחזר ובא עליה: דטבילות הויין כימים שבינתיים.

תא שמע: 'הבא על הקטנות יוכיח' - בשלמא לרבה היינו דקתני
'קטנות', אלא לרב חסדא מאי 'קטנות'?
קטנות דעלמא (אנשים הרבה הבאין על קטנות הרבה בנדות).

מתניתין דלא כהדין תנא, דתניא (דהאי תנא סבר: נדה מיבעיא ליה, ושבת פשיטא
ליה): 'אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי
אליעזר, אלא כך שאלו: הבא על אשתו נדה וחזר ובא על אשתו נדה
בהעלם אחת - מהו? חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת?
- אמר לו: חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר: ומה שבת שאין בה
אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר על השבת והשבת אינה מוזהרת עליו -
חייב על כל אחת ואחת (אם עשה חמש אבות מלאכות בהעלם אחד), נדה: שיש בה
שתי אזהרות: שהוא מוזהר על הנדה ונדה מוזהרת עליו - אינו
דין שהוא חייב על כל אחת ואחת?
אמר לו: לא! אם אמרת בשבת שיש בה תוצאות הרבה לחטאות הרבה,
תאמר כנדה שאין בה תוצאות הרבה לחטאות הרבה?
אמר לו: הבא על הקטנות יוכיח, שאין בה תוצאות הרבה לחטאות
הרבה, וחייב על כל אחת ואחת!
אמר לו: לא! אם אמרת בקטנות שכן גופין מוחלקין!
אמר לו: הבא על הבהמה (ביאות הרבה על אחת) יוכיח, שאין גופין
מוחלקין וחייב על כל אחת ואחת!
אמר לו: הבהמה כנדה'. (בהמה מיבעיא ליה כנדה).

הדרן עלך אמרו לו

כריתות פרק רביעי ספק אכל חלב

(כריתות יז, א)

משנה:

ספק אכל חלב ספק לא אכל (מפרש בגמרא: מר אמר חתיכה אחת [היתה שם, ספק אם היתה חלב או שומן] ומר אמר שתי חתיכות [היו שם]) ואפילו אכל - ספק יש בו כשיעור וספק

(כריתות יז, ב)

המשך המשנה:

אין בו (כגון שסבור שומן הוא ואחר כך נודע לו שהוא אכל חלב, אבל ספק אם יש בו כזית, ספק אין בו);

תוספות ד"ה ספק אכל כו'. ומיירי בשעה שאכל היה סבור שהוא שומן, דאי יודע שהוא ספק חלב

היכי מייתי קרבן? הא לא שב מידעתו?

שומן וחלב לפניו, ואכל אחד מהן (וכסבור שומן הם, ואחר כך נודע שהאחד היה חלב) ואינו יודע איזה מהן אכל (מביא אשם תלוי; אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והזיד ואכלה מספק - מזיד הוא, ופטור [מאשם תלוי]);

אשתו ואחותו עמו בבית; שגג באחת מהן (כסבור זו היא אשתו) ואינו יודע באיזו מהן שגג (ואחר כך נסתפק איזו היתה - מביא אשם תלוי; ואם נודע לו שאחותו היתה - מביא חטאת);

שבת ויום חול, ועשה מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזו מהן עשה

- מביא אשם תלוי;

כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת, כן על לא הודע שלהן (כגון אכל שתי חתיכות, כסבור שומן הן - ואחר כך נודע שהן ספק) אינו מביא אלא אשם תלוי אחד (הואיל ולא נודע בין אכילה לאכילה שספק חלב אכל);

אם היתה ידיעה (ידיעת ספק) בינתים, כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת (אם היתה ידיעה ודאי בינתים) - כך (בידיעת ספק) מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת;

כשם שאכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת - כך על לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.

גמרא:

איתמר: רב אסי אמר: חתיכה אחת שנינו (אכל חתיכה אחת, כסבור שומן הוא), (ואחר כך נודע לו שספק הוא): ספק של חלב ספק של שומן (היינו הא דקתני מתניתין 'ספק אכל חלב וכו'); חייא בר רב אמר: חתיכה משתי חתיכות שנינו (כדמפרש בסיפא: 'חלב ושומן לפניו כו'; אבל חתיכה אחת - פטור).

במאי קא מיפלגי?

רב אסי סבר יש אם למסורת (ב'ויקרא' גבי אשם תלוי [ויקרא ה:]; ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו פסוק יח: והביא איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו): 'מצות' כתיב, וחייא בר רב אמר: יש אם למקרא: 'מצוות' קרינן (דמשמע אחת מתוך שתיים).

איתיביה רב הונא לרב אסי, ואמרי לה חייא בר רב לרב אסי: 'חלב ושומן לפניו, ואכל אחת מהן' - מאי לאו מדסיפא שתי חתיכות, רישא נמי שתי חתיכות!?

אמר להו רב: לא תיזלא בתר איפכא, דיכול לשנויי לכו סיפא בשתי חתיכות רישא בחתיכה אחת!

אי הכי, יש לומר: חתיכה אחת מחייב (דבשלמא חתיכה אחת איכא לפלוגי, משום טעמא דלקמן: דאי אפשר לברר איסורו, או דלא איקבע איסורו), שתי חתיכות צריכא למימר (אבל שתי חתיכות ליכא למימר הכי)?

זו ואין צריך למימר זו.

ולחייא בר רב, דאמר מדסיפא בשתי חתיכות רישא נמי בשתי חתיכות, מיתנא תרתי למה לי?

פרושי קא מפרש: ספק אכל [חלב] ספק לא אכל - מביא אשם תלוי, כיצוד? - כגון שהיה חלב ושומן לפניו.

אמר רב יהודה אמר רב: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב, אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל – חייב; חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן ואכלה – פטור.

אמר רבה: מאי טעמא דרב? – דאמר קרא (ויקרא ד, כב) [אשר נשיא יחטא] ועשה אחת מכל מצות ה' [אלהיו אשר לא תעשינה] בשגגה [ואשם] – עד שיגוג בשמים; 'מצות' כתיב, 'מצוות' קרינן.

איתיביה אביי [תוספתא בכורים פ"ב מ"א]: 'רבי אליעזר אומר: כו' (ספק בהמה ספק חיה) **חייבין עליו** [על חלבו] בתופסתא [אשם תלוי] (אף על גב דליכא חתיכה אחת משתי חתיכות, אם אכל חלבו בשוגג, כסבור חיה הוא)!!

אמר לו: רבי אליעזר סבר יש אם למסורת: 'מצות' כתיב.

איתיביה [יבמות פ"ד מ"ב]: ' (היבמה שנתייבמה בתוך שלשה חדשים) **ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון** – יוציא והולד כשר, וחייב באשם תלוי' (שמא בן הראשון הוא, ונמצא שבא על אשת אח שיש לה בנים, שהוא בכרת; והא אשה דומיא דחתיכה אחת היא)!!

הא מני? – רבי אליעזר היא.

[## לפי שלשיטת רב צריך לומר שיש מחלוקת, ולשיטת רב אסי אין מחלוקת שגם בחתיכה אחת שהיא בספק יש להביא אשם תלוי לכל הדעות – עדיפה שיטת רב אסי!]

איתיביה (במסכת נדה בפרק 'כל היד' [נדה פ"ב מ"ב, דף יד, א]): ' (נמשנה א): **דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים** = שני סדינים לקנח, אחד לו ואחד לה' **נמצא על שלו** – **טמאין** (ודאי בשעת תשמיש היה, ובוכל נדה בשוגג הוה), **וחייבין בקרבן** (וחייבים שתי חטאות); **על שלה אתיום** (לשון יוני הוא, כלומר: לאחר תשמיש) – **טמאין וחייבין בקרבן**; **נמצא על שלה לאחר זמן** (התם מפרש שיעורא) – **טמאין מספק ופטורין מן הקרבן**, ותני עלה: **'חייב משום אשם תלוי'** (ואמאי? הא ליכא שתי מצוות)!!

הא מני? – רבי אליעזר היא.

אמר רבי זירא אמר רב: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אכל – חייב; חתיכה, ספק של שומן ספק של חלב ואכלה – פטור;

אמר רבי זירא: מאי טעמא דרב? קסבר שתי חתיכות אפשר לברר איסורו (דאשם תלוי אינו בא אלא להגין מן הייסורין עד שינע לו ויביא חטאת, כדמפרש בפרק בתרא [לקמן כה.]; הילכך שתי חתיכות [ואכל אחת] ונשארה האחת – אפשר שיבוא לאחר זמן בקי שיכיר אם זו הנותרת שומן – ודאי חלב אכל, ויביא חטאת), חתיכה אחת (ואכלה) אי אפשר לברר איסורו. מאי איכא בין טעמא דרבה (דאמר לעיל טעמיה דרב משום יש אם למקרא) לטעמא דרבי זירא (דמפרש טעמיה דרב לברר איסורו)?

איכא בינייהו כזית ומחצה (כגון שתי חתיכות, בזו כזית ובזו כחצי זית, ואכל את של כזית, ואין ידוע אם הוא חלב או שומן): לרבה ליכא 'מצוות' (ליכא שני זיתים, ופחות מכזית כמאן דליתיה), ופטור, לרבי זירא אפשר לברר איסורו (בחצי זית זה הנשאר).

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא [תוספתא בכורים פ"ב מ"א]: 'רבי אליעזר אומר: **כו' חייבין על חלבו אשם תלוי**' (והא אי אפשר לברר איסורו)!!

אמר ליה: רבי אליעזר סבר לא בעינן לברר איסורו.

(כריתות יח, א)

איתיביה [יבמות פ"ד מ"ב]: 'ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון – יוציא והולד כשר, וחייב באשם תלוי'!!

הא מני? – רבי אליעזר היא.

איתיביה [נדה פ"ב מ"ב]: 'נמצא על שלה אתיום – טמאין וחייבין בקרבן; נמצא על שלה לאחר זמן – טמאין מספק ופטורין מן הקרבן', ותני עלה **'וחייבין באשם תלוי'**!!

הא מני? – רבי אליעזר היא.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב: היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ואינו יודע איזו מהן אכל – חייב; חתיכה ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה – פטור.

אמר רב נחמן: מאי טעמא דרב? קסבר שתי חתיכות איקבע איסורא, חתיכה אחת לא קבעה איסורא.

מאי איכא בין איקבע איסורא לשאי אפשר לברר איסוריה?

איכא בינייהו כגון שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ובא עובד כוכבים ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השניה; לרבה ליכא 'מצוות' בעידנא דאכל ישראל, לרבי זירא אי אפשר לברר איסוריה (דהא שתייהן נאכלות), לרב נחמן איקבע איסורא (מעיקרא, וחייב).

איתיביה רבא לרב נחמן [תוספתא בכורים פ"ב מ"א]: 'רבי אליעזר אומר כו' חייבין על חלבו אשם תלוי'?!
 רבי אליעזר לא בעי קביעותא לאיסורא.
 איתיביה [יבמות פ"ד מ"ב]: 'ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין באשם תלוי'?!
 הא מני? - רבי אליעזר היא.
 איתיביה [נדה פ"ב מ"ב]: 'נמצא על שלו - טמאין וחייבין בקרבן; נמצא על שלה אתיום - טמאין וחייבין בקרבן; נמצא על שלה לאחר זמן - טמאים מספק ופטורין מן הקרבן', ותני עלה 'וחייבין באשם תלוי'?!
 אישתיק. לבתר דנפק - אמר: מאי טעמא לא אמרי ליה דהא מני רבי מאיר היא, דלא בעי קביעותא לאיסורא, דתניא: 'השוחט אשם תלוי כחוק: רבי מאיר מחייב' (משום שחוטף חוק אף על גב דאיכא למימר שמא אשם זה חולין הוא! - דלא בעי קביעותא לאיסור) וחכמים פטריין (דלא איקבע איסורא, דשמא חולין הוא)?!
 ואמאי (אצטער דלא אמר לו 'רבי מאיר היא')? לימא ליה (הוה ליה למימר) דרבי אליעזר היא?
 הא קא משמע לן: דרבי מאיר - בשיטת רבי אליעזר קאי (משום הכי מחייב: דלא בעי קביעותא לאיסור; והאי דלא הוה אמר ליה 'רבי אליעזר היא' לא איכפת ליה, משום דממילא הוה מצי ידע).

אמר רבה בר אבוא אמר רב: חתיכה ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה - באנו למחלוקת רבי אליעזר וחכמים. (אף על גב דאמרי לעיל פטור: דבעינן שתי חתיכות - לאו דברי הכל אמרי, דהא רבי אליעזר מחייב, כיון דאמר דמתנדב אדם כו', וליכא למימר 'חולין לעזרה מייתי' - הכא ודאי מחייב, הואיל ובא לידי ספק.)
 לרבי אליעזר מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן [כריתות פ"ו מ"ג, דף כה, א]: 'רבי אליעזר אומר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום' (טעמיה דרבי אליעזר בגמרא מפרש בפרק בתרא (לקמן כה.))?!
 אמר רב אשי: רבי אליעזר - אליבא דרבא בן בוטא, דתנן [שם]: 'אלא אומרים לו: המתן עד שתכנס לבית ספק'. (האי דבעינן מקצת איסורא לרבי אליעזר - אליבא דרבא בן בוטא קאמר, דאמר בפרק בתרא (שם) שהיה מביא אשם תלוי בכל יום חוק ממוצאי יום הכיפורים, אמר: 'המעון הזה! אילו מניחים אותי הייתי מביא, אלא אומרים לי "המתן עד שתכנס לבית הספק"'); כלומר: המתן עד למחר, שיש מקצת ספק שמא חטאת היום, אבל מוצאי יום הכיפורים - אין לחוש בכך, דהא כיפר עליו יום הכיפורים על ספקו, כדאמרינן בפרק בתרא (שם) 'חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יום הכיפורים פטורין' ואליבא דהאי בעינן מקצת ספק, כגון חתיכה אחת אפילו לרבי אליעזר, אבל רבנן - דפליגי אדברי אליעזר בפרק בתרא (שם), דאמרי 'אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת', ואי מייתי הוי מכניס חולין לעזרה - הכא נמי פטרי, דדוקא בעינן, כדקרינן 'מצוות'.

תנו רבנן: 'היו לפניו שתי חתיכות: אחת של שומן ואחת של חלב; בא ישראל ואכל את הראשונה, בא עובד כוכבים ואכל את השניה - חייב; זכן (אם אכל) כלב (את השנייה) זכן עובר' (- חייב ישראל, הואיל ובשעה שאכל הוה חתיכה משתי חתיכות);
 בא עובד כוכבים ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השניה - פטור (דליכא שתי חתיכות), ורבי מחייב (דלא בעי שתי חתיכות);
 אכל את הראשונה בשוגג והשניה כמזיד (שהיה יודע שספק הוא) - חייב (אשם תלוי אקמייתא: דבשוגג הואי ומשתי חתיכות הואי); הראשונה כמזיד והשניה בשוגג - פטור (דבשעת שוגג לא הוה שתי חתיכות), ורבי מחייב;
 אכל שתיהן כמזיד - פטור מכלום; שתיהן בשוגג - שניהן חייבין: השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר 'פטור' - קבעת את הראשונה כחטאת' - ומנו? אי רבי - מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן - משום דלא נקבע ראשון כחטאת נימא ליה לשני אייתי חולין לעזרה?
 אמר רב אשי:

(כריתות יח, ב)
 רבי אליעזר היא, דאמר 'מתנדב אדם אשם תלוי ככל יום' (הילכך ליכא למימר חולין לעזרה ניהו), הילכך אמרינן ליה 'אייתי אשם תלוי ואתני: אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב ליהוי כפרה (אי ראשון שומן אכל - ודאי השני חלב, ואי אכל ודאי חלב מספקא - ליהוי ליה כפרה: להגין עליו עד שיודע לו ויביא חטאת), ואי לא - ליהוי נדבה.

תנו רבנן [ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה יב פרק כא משנה א-ב]: 'אכל ספק חלב ונודע לו (שספק הוא), ספק חלב ונודע לו: רבי אומר: אומר אני: כשם (שאם יודע לו באחרונה שכולן ודאי חלב היו) - (ודאי) שמביא חטאת על כל אחת ואחת (דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת) - כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת (כל זמן שלא נודע לו ידיעה ודאית);

רבי יוסי כרבי יהודה ורבי אלעזר כרבי שמעון אומרים: אין מביא אלא אשם תלוי אחד, שנאמר: (ויקרא ה, יח) [והביא איל תמים מן הצאן בערך לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן] על שגגתו אשר שגג [והוא לא ידע ונסלח לו] - אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת.

אמר רבי זירא: כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות (כדפרישית);

רבא אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא הכי קתני: כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת - כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.
 אמר ליה אביי: ואת לא תסברא דידיעות ספק מחלקות לחטאות? דאי סלקא דעתך ידיעות ספק אין מחלקות לחטאות, וחטאת אחת מביא - אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת - והתניא 'כללו של דבר: כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות'!?

[## אבל לא נאמר שכל החלוקין באשמות חלוקין בחטאות!]

אמר ליה רבא בר חנן לאביי: ולדידך דאמרת ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים (שניהם בהעלם אחד), ויוה"כ במקום אשם תלוי קאי (כדקתני בפרק בתרא: (לקמן כה.) 'חייבי אשמות תלויים שעבר עליהן יום הכיפורים - פטורים', והוה ליה כידיעת ספק) - הכי נמי דמביא שתי חטאות? הא בהעלם אחת אכלינון?!
 אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר על דלא מתידע ליה? דילמא (הא דאמרינן 'יום הכיפורים מכפר') והוא דמתידע ליה (שספק חלב אכל)?

אמר ליה רבא: 'הודע ולא הודע' תנן (בפרק קמא דשבועות (משנה ג, דף יב:)) מפרש בגמרא: בין שנודע לו ספקו, בין שלא נודע לו ספקו קודם יום הכיפורים - יום הכיפורים מכפר; אלמא אף על גב דלא מתיידע ליה לגמרי מכפר.

איכא דאמרי אמר ליה רבא בר חנן לאביי: מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביום הכיפורים, וכזית חלב במנחה ביוה"כ - הכי נמי דמיחייב שתי חטאות?

אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיוה"כ כל שעתא מכפר? דילמא כוליה יומא מאורתא?

אמר ליה רבה בר בר חנא: תרדא (שוטה; לשון אחר עצל) ! תנן [כריתות פ"ו מ"ד]: 'הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור, שכל היום מכפר'!

מתיב רב אידי בר אבין [יומא פ"ח מ"ג]: 'אכל ושתה כהעלם אחת (ביום הכיפורים) אינו חייב אלא חטאת אחת (דשתיה בכלל אכילה) [אכל ועשה מלאכה חייב שתי חטאות. אכל אכלין שאינן ראויין לאכילה, ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה, ושתה ציר או מרים - פטור]', והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתידע ליה (כלומר: אי שיעור דהוי אפשר לאודועי, וכיון דאיכא שהות דיום הכיפורים בנתיים כדי ידיעה - קם ליה ההוא שיעור במקום ספק ידיעה באשם תלוי) וכפר ליה, דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי, וקתני 'אינו חייב אלא חטאת אחת'; ואי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות לחטאות - ליחייב שתי חטאות!?

אמרי: כי אמר רבי זירא - לרבי; הא - רבנן היא (רבי יוסי [ברבי יהודה] ורבי אליעזר [ברבי שמעון]).

והא מדסיפא רבי היא, דקתני 'שתה ציר או מורייס - פטור' - הא חומץ חייב, ומני? - רבי היא, דתניא: 'חומץ אין משיב את הנפש; רבי אומר: אומר אני: חומץ משיב את הנפש', ומדסיפא רבי - רישא נמי רבי!

אמרי: סיפא רבי, רישא רבנן.

איתיביה רבא [ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשתא יא משנה ו]: 'אכל היום אכל למחר' (משל הקדש שוה חצי פרוטה), נהנה היום נהנה למחר (במידי דלאו בר אכילה), אכל היום נהנה למחר, נהנה היום אכל למחר - ואפילו מכאן ועד שלש שנים (ובהעלם אחד), מניין שהן מצטרפין זה עם זה? - תלמוד לומר:

[ויקרא ה, טו] 'נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם' 'תמעול מעל' - ריבה'; ואמאי? הא כיפר עליה יום הכפורים (שבינתיים על חצי שיעור קמא, ואי ידיעות ספק מחלקות - הא הוה יוה"כ כידיעת ספק, ואמאי מצטרפין)?!

אמרי: כי מכפר יום הכפורים - על איסורא, על ממונא לא מכפר. ואיבעית אימא: כי מכפר יוה"כ - על כוליה שיעורא, על פלגא דשיעורא לא מכפר.

[והרי קו"ח: אם על כל השיעור מכפר, קו"ח על חצי שיעור?! וכי תימא אין עברה לכפר עליה בחצי שיעור - זה אינו, שהרי אמר רבי יוחנן חצי שיעור אסרה תורה - במסכת יומא.]

וכן אמר ריש לקיש: כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות. רבי יוחנן אמר: אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, אלא הכי קתני 'כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי - מביא על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעת ספק - מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת'.

בשלמא לרבי יוחנן, היינו דקא תלי לאשם בחטאת (דכשם שאם היתה ידיעה ודאית בנתיים - היתה מחלקת לחטאות, דכתיב (ויקרא ז, פטוקים כג, כח) או הודע אליו חטאתו - כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות, ומביא אשם תלוי על כל אחת ואחת), אלא לריש לקיש, חטאת באשם מיבעיא ליה (כשם שידיעת ספק מחלקת לאשמות - כך מחלקת לחטאות, ולכשיודע לו באחרונה יביא חטאת על כל אחת ואחת, דהא עיקר ידיעת ספק באשם כתיבא)? קשיא.

ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדריש לקיש, דתניא [תוספתא טהרות פ"ו מ"ה]: 'שני שבילין: אחד טמא ואחד טהור' (ואין ידוע איזה טמא ואיזה טהור),

מקרה 1. והלך בראשון ולא נכנס (למקדש), בשני ונכנס (למקדש) - חייב (על ביאת מקדש, דממה נפשך איכא ידיעה ודאית, וטמא הוא, שהרי הלך בשתייהן, ובכניסתו נעלמה ממנו טומאה);

מקרה 2. הלך בראשון ונכנס - והזה ושנה, וטבל, והלך בשני ונכנס (ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה דכניסה ראשונה) - חייב;

(כריתות יט, א)

רבי שמעון פוטר בזו (במקרה 2, דשני טומאות ניהו: אכל חדא וחדא כניסה איכא למימר 'שביל זה הוא הטהור', והילכך ליכא ידיעה ודאית בתחלה, ובטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתיים; ותנא קמא, דמחייב - מפרש טעמיה לקמן); רבי שמעון בן יהודה פוטר ככולן משום רבי שמעון'.

ואפילו בקמייתא (בתרתי קמייתא בתמיה: והא איכא ידיעה ודאית)?

אמר רבא: הכא במאי עסקינן? - כגון שהלך בראשון ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון (ואף על גב דטומאה ודאית היא - מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה, דשכח את הראשון), ובהא פליגי (הני תרי תנאי אליבא דרבי שמעון): תנא קמא סבר (אליבא דרבי שמעון) מקצת ידיעה כידיעה דמיא (לא פטרו אלא בבתייתא, דאילו בקמייתא - כיון דממה נפשך איכא ידיעת טומאה ודאית: שהלך בשניהם, אף על פי ששכח שהלך בראשון - אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה, והוה ליה ידיעה בתחלה, אבל בבתייתא ליכא ידיעה ודאית), ורבי שמעון (בן יהודה) סבר: מקצת ידיעה לאו כידיעה דמיא (אף על גב דידיעת טומאה ודאית היא, כיון דליכא אלא מקצת ידיעה - כמאן דליתיה דמיא).

אמר מר 'הלך בראשון, ונכנס והיזה וטבל, והלך בשני ונכנס - חייב' אמאי חייב? הא לא הוי ליה ידיעה?!

אמר ריש לקיש: הא מני? - רבי ישמעאל היא (בפרק שני דשבועות (דף יד:)), דלא בעי ידיעה בתחלה.

רבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנן: כאן (במקרה 2) עשו ספק ידיעה כידיעה. סלקא דעתך 'כאן עשו' והוא הדין לכל התורה כולה, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, קשיא דריש לקיש אדריש לקיש (דאמאי לא אוקמה כרבי, ולימא ידיעת ספק כודאי)? בשלמא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא: כאן עשו, אבל בכל התורה כולה לא;

מאי טעמא הכא? גבי טומאה כתיב (ויקרא ה,ב) [או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא] ונעלם ממנו והוא טמא [ואשם]: ידיעה דאית בה נמי ספק חייב קרא (ונעלם והוא טמא משמע: אף על גב דאיכא קצת העלמה בטומאה - חייב), אבל בכל התורה כולה כתיב 'או הודע אליו חטאתו' [ויקרא ד,כג: או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שער עזים זכר תמים ויקרא ד,כג: או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שער עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא] אי אית ליה ידיעה הוא דמחייב!

אלא לריש לקיש קשיא: אדמוקים לה כרבי ישמעאל לוקמה כרבי!?

הא קא משמע לן: דרבי ישמעאל נמי לא בעי ידיעה בתחלה.

הא - מתניתין היא, דתנן [שבועות פ"ב מ"ה]: 'רבי ישמעאל אומר 'ונעלם' ונעלם' שתי פעמים [ויקרא ה,ב: או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא] ונעלם ממנו והוא טמא ואשם פסוק ג: או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם] - לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש' (מדאפיק הני תרי ונעלם להך דרשא - אלמא לית ליה ידיעה בתחלה: ידיעת טומאה דבעי בתחלה ובסוף לא מפקא אלא מהנך תרי ונעלם, כדאמרן בפרק קמא דשבועות (דף ט.ד) ! ?

איצטריך: סלקא דעתך אמינא מקרא לית ליה, מגמרא אית ליה - קא משמע לן.

משנה :

[משנה ב] חלב ונותר לפניו (וכסבור שניהן שומן דהיתרא) ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל;

אשתו נדה ואחותו עמו בבית, שגג באחת מהן (בא על האחת, כסבור זו אשתו, וכסבור שטהורה היא, ונמצא שאשתו היתה נדה) ואינו יודע באיזה מהן שגג (ועוד ספק על איזו מהן בא);

שבת ויום הכיפורים, ועשה מלאכה בין השמשות, ואינו יודע באיזה מהן עשה -

רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר (מפרש בגמרא: אשר חטא בה (ויקרא ד,כג) - עד שיידע לו במה חטא).

אמר רבי יוסי: לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור, שאני אומר מקצת עשה היום ומקצת עשה למחר; על מה נחלקו? - על העושה מלאכה בתוך היום, ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביום"כ עשה, או על העושה (שעשה מלאכה בשבת) ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה (אם חדש אם זרע), שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר.

אמר רבי יהודה: פוטר היה רבי יהושע אף מאשם תלוי (מפרש בגמרא). רבי שמעון ורבי שמעון שזורי אומרים: לא נחלקו (רבי אליעזר, דאמר לא בעינן שידע במה חטא, ורבי יהושע, דאמר בעינן שידע במאי חטא) על דבר שהוא משם אחד (כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו, ולא ידע אם מזה לקט אם מזה) שהוא חייב (שהרי ידע במה חטא: איזו מלאכה עשה, שבלקטת תאנים חטא); על מה נחלקו? - על דבר שהוא משום שני שמות, שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר (כגון: ספק קצר ספק טחן, אי נמי ספק תאנים ספק ענבים; וכן בנתכין לזו ועשה את זו, דבה דכתיב בקרא [ויקרא ד,כג: או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה] והביא את קרבנו שער עזים זכר תמים] - בין אידיעה בין אחטאת היא לרבי יהושע: עד שיתכוון לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא; ולרבי אליעזר, כיון שנתכוון לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא - סגי).

אמר רבי יהודה: אפילו נתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות - רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. (בגמרא מפרש מאי פלוגתיה דרבי יהודה עלייהו).

אמר רבי שמעון [נ"א רבי יהודה וכן הוא במשניות, וכן נראה שגרס רש"י: להלן [דף כא,ב], ד"ה ליקדם איכא ביניהן]: '... ורבי יהודה סבר: אפילו בשם אחד פליגי, אבל תמהני למה פטר...!': תמיהני אם פטר בה רבי יהושע (כלומר: על מה פטר בה רבי יהושע? הלא

נתכוון על דבר האסור): **אם כן** (דמתעסק כי האי גוונא חייב) **למה נאמר** (ויקרא ד,כג) **[או הודע**
אליו חטאתו] אשר חטא בה [והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים] - **פרט למתעסק** (בהיתרא, כגון
לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, אבל זה: המתעסק באיסור - חייב) .

גמרא:

תניא*: **'אמר רבי אליעזר: מה נפשך: אי חלב אכל חייב אי נותר**
אכל חייב, אי אשתו נדה בעל חייב אי אחותו בעל חייב, אי בשבת
עשה מלאכה חייב אי ביה"כ עשה מלאכה חייב!?
אמר לו רבי יהושע: הרי הוא אומר (ויקרא ד,כג) **[או הודע אליו חטאתו] אשר חטא בה**
[והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים] - עד שיודע לו כמה חטא'.

* [סיפרא ויקרא דיבורא דחובא פרשתא ה פרק ז:]

משנה ו: **אשר חטא בה מה תלמוד לומר?**

מניין אתה אומר אשתו נידה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואין ידוע באיזו מהם
שגג. שבת ויום הכפורים ועשה מלאכה בין השמשות באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם
עשה. חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהם ואין ידוע איזהו מהם אכל. ר' אליעזר מחייב
חטאת. ורבי יהושע פוטר:

משנה ז: **אמר לו רבי אליעזר מה נפשך אשתו נידה בעל חייב. אחותו בעל חייב. שבת חילל**
חייב. יום הכפורים חילל חייב. חלב אכל חייב. נותר אכל חייב. אמר לו רבי יהושע:
אשר חטא בה - לימד שאין חייב עד שתודע לו חטאתו.]

ורבי אליעזר, האי 'בה' מאי עביד ליה?
מיבעי ליה פרט למתעסק (כגון נתכוון לזו ועשה אחרת) .

(כריתות יט, ב)

'מתעסק'? דמאי?: **אי דחלבים ועריות חייב, דאמר רב נחמן אמר**
שמואל: המתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה (מתעסק בחלבים - כגון
חלב ושומן לפניו, ונודע שזה חלב וזה שומן, ונתכוון לאכול שומן, והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב
ואכלו; אי נמי חלב וחלב לפניו, וסבור שהוא שומן, ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו, ולא דמי לשוגג:
דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן; **מתעסק בעריות** - כגון נתכוון לבוא על אשתו
נדה וסבור טהורה היא*; **אחותו ואשתו לפניו, ונשמטה אשתו ולא ידע ובאה אחותו במקומה; ולא דמי לשוגג:**
דשוגג = כגון שנתכוון לזו עצמה, וסבור שהיא אשתו), **מתעסק בשבת - פטור** (להכי
אתא קרא: למיפטריה! 'מתעסק בשבת' מפרש לקמיה), **מאי טעמא? מלאכת מחשבת** (שחשב
ונתכוון למלאכה זו עצמה) **אסרה תורה!**

*שטמ"ק יט: לא הבנתי זה הלשון, דהיינו נתכוין לחתיכה עצמה של חלב וסבור שהוא של שומן, שאמר רש"י
לעיל שהוא שודד! וכך היה לו לומר: 'אשתו טהורה ואחותו עמו בבית, נמכין לבא על אשתו ונשמטה אשתו
ולא ידע ובא אחותו במקומה; אי נמי אשתו נדה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ובא על אחותו;
והיינו דומיא דמתעסק דפירש רש"י בעצמו לעיל!

לרבא משכחת לה (מתעסק בשבת) **כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך**
את המחובר, לאביי משכחת לה כגון דנתכוון להגביה את התלוש
וחתך את המחובר. דאיתמר:

נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר - פטור (לדברי הכל, דהאי
'**מתעסק**' הוי), **מאי טעמא? - דהא לא איכוון לשום חתיכה;**
לחתוך את התלוש וחתך את המחובר: אביי אמר חייב, דהא איכוון
לשום חתיכה; רבא אמר פטור, דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא.
(ואי קשיא: אם כן, דרבי אליעזר [לעיל בעמוד א בברייתא ובמשנה] אית ליה דרב נחמן, האי 'בה' דדריש
רבי אליעזר 'פרט למתעסק' - לא צריך: דמ'מלאכת מחשבת' דמייתי רב נחמן מצי למילף!
נראה לי דרבי אליעזר לית ליה דרב נחמן דדריש 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', דלא משמע ליה ההיא דרשא,
ולא מייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור, אבל לרבי יהושע, דדריש: 'אשר חטא בה
עד שיודע לו כמה חטא' - איהו דריש כרב נחמן 'מלאכת מחשבת אסרה תורה'.)

רבי יוסי אומר לא נחלקו [על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור, שאני
אומר מקצת עשה היום ומקצת עשה למחר; על מה נחלקו? - על העושה מלאכה בתוך
היום, ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביום"כ עשה, או על העושה ואינו יודע
מעין איזו מלאכה עשה, שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר].
תניא: 'אמר להן רבי יוסי: דקדקתם אחרי' (כלומר: נצחתוני וקפחתוני)'
מאי אמרי ליה, דאמר להו 'דקדקתם אחרי'?

הכי אמרו ליה: הגביה בין השמשות (הגביה חפץ בין השמשות שבין שבת ליום הכיפורים כדי להוציאו, דאגבהה חייב מיד: שיש הגבהה שהיא הוצאה, כגון שהיא סמוך לרשות הרבים והוא עומד ברשות הרבים) - מהו (הכי מצית למימר התם 'מקצתה היום ומקצתה למחר')? אמר להו: דקדקתם אחרי.

ונימא להו 'מקצת הגבהה היתה מהיום ומקצתה למחר'?! הכי נמי קאמר להו: דקדקתם אחרי (וחשבתם לנצחני) ולא העליתם בידכם כלום (דאיכא למימר נמי מקצת הגבהה היום ומקצת הגבהה למחר). ולרבי יוסי, גמר מלאכה לרבי אליעזר פטור (נהי נמי דמקצתה היום ומקצתה למחר - גמר מלאכה הוא, אמאי קאמר 'לדברי הכל פטור')? הא שמענא ליה דמחייב, דתנן [שבת פ"ג מ"א]: 'רבי אליעזר אומר: האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב'?!?

אמר רב יוסף: רבי יוסי, אליבא דרבי אליעזר - הכי מתני: 'רבי אליעזר אומר: האורג שלשה חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב' ('ושנים על האריג' - כל השיעור הוא זה, ובתחלה היינו טעמא דבעי שלשה: משום דסדרי: דשנים אינן מתקיימין, אבל הכא [במגביה] איכא למימר חציו היום וחציו למחר).

אמר רבי יהודה פוטרן היה רבי יהושע אף מאשם תלוי: תניא [ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשתא יב משנה ד]: 'אמר רבי יהודה: פוטרן היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, שנאמר (ויקרא ה, יז) [ואם נפש] **כל תחטא** [ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה] **ולא ידע** [ואשם ונשא עונו] (גבי אשם תלוי כתיב) - פרט לזה שידע שחטא; אמר לו רבי שמעון: זהו שמביא אשם תלוי, שנאמר 'ועשתה* ולא ידע', וזה לא ידע כמה עשה, אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל - צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו'.

* [כן הוא הספרא וכן הוא בפסוק זה] מאי הוי עלה (דספק אכל ספק לא אכל אליבא דרבי שמעון)? תא שמע: 'חטא ולא ידע כמה חטא' (כגון חלב ונותר לפניו ולא ידע איזו מהן אכל), או ספק חטא ספק לא חטא (כגון שומן וחלב לפניו) - מביא אשם תלוי'; מאן שמענא ליה דאמר חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי? - רבי שמעון, וקא תני 'ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי' - שמע מינה סבירא ליה לרבי שמעון ספק חטא ספק לא חטא - מביא אשם תלוי.

[##] והרי לעיל אמר רבי שמעון לרבי יהודה: צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו, אם כן רבי שמעון סובר שאינו מביא אשם תלוי על ספק חטא, אלא על ודאי חטא ואינו יודע ודאי באיזו עבירה חטא; ומדוע לא דנה הגמרא באפשרות שברייאת זו היא של תנא אחר, כגון רבי יהודה הנשיא, תלמידם של רבי שמעון - בצעירותו, אך רבי יהודה היה רבו הפוסק לו הלכה?]

רבי שמעון שזורי ור"ש אומר לא נחלקו כו' [אמר רבי שמעון: תמיהני אם פטר בה רבי יהושע]; אם כן מה תלמוד לומר (ויקרא ד, כג) [או הודע אליו חטאתו] אשר חטא בה [והביא את קרבנו שעיר עזים וזכר תמים] - פרט למתעסק; אמר רב נחמן אמר שמואל: מתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה; מתעסק בשבת פטור: מלאכת מחשבת אסרה תורה. אמר ליה רבא לרב נחמן: והא תינוקות (שנתכוון למול את זה ומל את זה) דכי מתעסק דמי (ושוגג - כגון שהיה מתכוין לזה עצמו, אבל סבור שנוול בשבת), ותנן [שבת פ"ט מ"ד]: 'מי שהיו לו שני תינוקות: אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח ומל את של אחד השבת בשבת: רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר'?

עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור, אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה (כגון נתכוין לתאנה זו ולקט את זו) - אפילו רבי יהושע מחייב!

אמר לו: הנח לתינוקות: הואיל ומקלקל בחבורה חייב (דהכי אמרין בבבא קמא בפרק 'המניח את הכד' (דף לז): 'כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר') - מתעסק בחבורה חייב.

איתיביה רב יהודה לשמואל: 'רבי יהודה אומר: אפילו מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות, רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר' והא הכא מתעסק הוא! ורבי יהושע נמי לא קא פטר

אלא מן מינא למינא, אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב (ואת אמרת 'מתעסק בשבת פטור', דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא) ! ? (אפילו רבי יהושע מחייב - דלאו מתעסק הוא, שהרי ללקיטת תאנים נתכוין וליקט תאנים!) אף על גב דאביי ורבא לא פטרי במתעסק אלא במתכוין להיתר, כגון לחתוך את התלוש, אבל שמואל - אפילו במתעסק באיסור פטור - מדנקט הש"ס למילתיה 'מלאכת מחשבת אסרה תורה' - משמע שיתכוין ב. אמר ליה: שיננא! שבוק מתניתין ותא בתראי (תריץ כוונת דמתעסק פטור: והכא לאו מתעסק הוא: דאותה שנתכוין - אותה ליקט): הכא במאי עסקינן (ומאי טעמא פטור רבי יהושע)? - כגון שאבד מלקט מלבו (מחשבה ראשונה של לקיטה אבדה מלבו, ושכחה): (כגון) נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא, והלכה ידו על הענבים (וליקטן בלא מתכוון - הרי נעשית בקשתו: שלענבים היה צריך, אבל לא נעשית מחשבתו: שבשעת לקיטה חשב על התאנים, ועכשיו נמצא שלא נעשית מחשבתו), דרבי אליעזר סבר: הרי נעשית כוונתו, ורבי יהושע סבר: הרי לא נעשית כוונתו ומחשבתו (ואנן תרוייהו בעינן: בקשתו ומחשבתו).

(כריתות כ, א) מתיב רב אושעיא: 'רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים: לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב, אלא על מה נחלקו? - על דבר שהוא משום שני שמות: שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר.' ורבי יהודה מאי קאמר? דפליגי בנתכוין ללקט ענבים ולקט תאנים, שחורות ולקט לבנות; ענבים ותאנים שחורות ולבנות מאי ניהו? - שני שמות (קא סלקא דעתך השתא שחורות ולבנות נמי כשני מינין דמו)! ? (ואי רבי שמעון ורבי שמעון שזורי נמי כרבי יהודה מוקמי פלוגתייהו בנתכוין ללקט את זה ולקט את זה -) היינו רבי שמעון ורבי שמעון שזורי?! ? רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן? אלא לאו מתעסק איכא בינייהו: דרבי יהודה סבר מתעסק חייב, ורבי שמעון ורבי שמעון שזורי סברי מתעסק פטור (דשמעיה רבי יהודה לרבי שמעון שזורי דאוקי פלוגתא באבד מלקט מלבו, אבל במתעסק דברי הכל פטור, ואתא איהו למימר: אפילו נתכוין ללקט כו' הוי 'מתעסק', הואיל ובאיסור נתעסק - פליגי, ומחייב רבי אליעזר; ואפילו רבי יהושע לא פטור אלא בשני שמות, אבל בשם אחד - חייב, ותמה אני כו' אם כן למה נאמר בה 'פרט למתעסק' - בהיתור? או במתעסק באב מלאכה ועשה אב מלאכה אחרת)! ? לא! מתעסק דברי הכל פטור, והכא בהא קא מיפלגי: דרבי שמעון שזורי סבר שכח מלקט מלבו בשם אחד (שנתכוין לתאנה זו ושכח כסבור תאנה אחרת הסמוכה לה בעינא, והלכה ידו על הראשונה) דברי הכל חייב (הואיל ולכן נתכוין תחלה; ועוד: כששכח מחשבתו לא חשב אלא באותו מין עצמו), כי פליגי בשני שמות (שנתכוין לתאנים ושכח וכסבור ענבים בעינא, והלכה ידו על התאנים); רבי יהודה סבר: לא שנא בשם אחד ולא שנא בשני שמות פליגי (אפילו בשם אחד פליגי, וסבירא ליה דשחורות ולבנות - שם אחד הן, הואיל והן מין אחד). (תוספות: מה שאמר במתניתין 'תמיה אני אם פטור בה רבי יהושע' - במין אחד, שהרי נתקיימה מחשבתו; עד כאן תוספות.)

רבא אמר: ליקדם איכא בינייהו (שנתכוין ללקט זו תחלה, ואחר כך זו והלכה ידו על האחרונה: רבי שמעון ורבי שמעון שזורי סברי: אם משם אחד - דברי הכל חייב, הואיל ושם אחד הן, וסוף סוף תרווייהו עבד, ולא איכפת לן במקדים המאוחר; כי פליגי בשני שמות: רבי אליעזר מחייב חטאת הואיל ולשניהן נתכוין ושניהם עשה, ולא איכפת לן במקדים המאוחר, ורבי יהושע פוטר: הואיל ובשעת לקיטת כל אחת ואחת לא לזה הוא מכוין - הוה ליה כמתעסק, ופטור; ורבי יהודה סבר: אפילו בשם אחד פליגי, אבל תמיהני למה פטור הואיל וסוף סוף לשניהן נתכוין, אבל במתעסק בעלמא: שלא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה ועשה את חברתה - דכולי עלמא פטור), והתניא (סייעתא דחיישין למוקדם ומאוחר): 'היו לפניו שתי נדות דולקות, ונתכוין לכבות את זו וכיבה את זו (בשגגת שבת או בשגגת מלאכות), להדליק את זו והדליק את זו (דהיינו 'מתעסק': לא נתכוין אלא לאחת, ולא עשאה ועשה את חברתה) - פטור; להדליק ולכבות וכיבה והדליק בנשימה אחת (כשהיה נר דולק ונר כבוי ונתכוין להדליק זה תחלה ואחר כך לכבות זה וכבה זה ואחר כך הדליק זה) - (אם בנשימה אחת שנפת, ומחמת הנפיחה כבה זה והדליקה) חייב (דליכא למימר הי מוקדם והי מאוחר), בשתי נשימות פטור (דלא נעשית כסדר); פשיטא!?: מהו דתימא לא איתעבד מחשבתיה (דאיכא למימר כבה ואחר כך הדליק), דהא להדליק מעיקרא בעי ולבסוף לכבות, וכי עבד מעשה כיבה ובסוף הדליק הוא, ואימא פטור? - קא משמע לן: נהי דאקדומי נמי לא מקדים - אחורי נמי לא מאחר.

תנו רבנן [תוספתא שבת פ"ב מ"ז]: 'החותה גחלים (הממלא כלים מצבור הגחלים) כשבת - חייב חטאת; רבי שמעון כן אלעזר אומר משום רבי אליעזר כרבי צדוק: חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את

התחתונות (מכבה העליונות שעכשיו נעשות תחתונות, וכבו מחמת המשא של עליונות; ומבעיר התחתונות שהיו כביות מחמת המשא שהיה עליהן, וכשהן עכשיו עליונות - נתבערות).

במאי עסקינן? אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר - מאי טעמא דמאן דפטור [משתי חטאות ומחייב רק אחת]? אלא דלא קא מיכוין להבעיר, אלא לכבות? מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי (הא לא איכוין לחדא, ולגביה מתעסק הוא)? רבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי תרוייהו: כגון שנתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר את התחתונות (כלומר: להבערת התחתונות לא הוה צריך, אלא לכבוי עליונות היתה עיקר כוונתו), דתנא קמא קסבר: מקלקל בהבערה (כגון דנפח הוא, כדאמר רבי יוחנן: בנפח שנו, דלא ניחא ליה לנפח להבעיר גחלים) - פטור, ורבי אליעזר ברבי צדוק אמר: (מקלקל בהבערה) חייב (דקיימא לן: אף על גב דשאר מקלקלים פטורין - חובל ומבעיר חייבין).

וכן אמר רבי יוחנן: בנפח שנו (שהיה נפח וצריך לפחמין, ונתכוין לכבות עליונות שהיו גסות - ואף על פי שידע שיבערו התחתונות - נתכוין לכיבוי של אלו על מנת שיתבערו אלו, אף על פי שהוא מקלקלם אצלו).

אמר רבי ירמיה: עד כאן לא נתגלתה טעמא של הלכה זו.

אמי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרוייהו:

(כריתות כ, ב)

כגון שנתכוין לכבות ולהבעיר (ואפילו הכי אהבערה פטור) דתנא קמא סבר לה כרבי יוסי, דאמר הבערה ללאו יצאת (וליא קרבן), ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי נתן, דאמר הבערה לחלק יצאת.

רבא אמר: להקדים איכא בינייהו (שנתכוין להדליק תחלה ואחר כך לכבות, והדליק וכבה בחתייה אחת: תנא קמא חייש למוקדם ומאוחר, הילכך לתרתי ליכא לחיוביה: דשמא כבה תחילה; ולמפטריה בולא כלום נמי לא: דנהי דאקדומי לא אקדמיה - אחורי נמי לא אחר! הילכך מחייב חדא; ורבי אליעזר לא חייש למוקדם ולמאוחר, הילכך מחייב תרתי).

רב אשי אמר: כגון שנתכוין לכבות (ולא להבעיר: שלא היה יודע שסוף תחתונות להבעיר) והובערו מאליהן: ותנא קמא סבר לה כרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין - פטור, ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין חייב.

תנו רבנן: 'החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאליהן':

תני חדא 'חייב' ותני אידך 'פטור': הדתניא 'חייב' קסבר: מלאכה שאינה צריכה לגופה (כגון זה: שאינו צריך להבעיר, אלא להתחמם בחתייתו, ומכל מקום יודע היה שיתבערו ועל מנת כן עשה, והוה ליה 'מתכוון', מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה הויה הך הבערה) חייב עליה, והא דתנא פטור קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

הדרן עלך ספק אכל חלב